

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENIT**
UKRAINIENNE

Число 32-3(340-41) рік вид. VIII. 28 серпня 1932 р. Ціна фр. 2. Prix 2 fr.

Український Науковий Інститут у Варшаві з глибоким
смутом сповіщає, що дня 18 серпня 1932 р. о год. 5 попо-
лудні по довгих і тяжких терпіннях на віки упокоївся виз-
начний співробітник Інституту суддя

Павло Митрофанович
Сулятицький

Міністер Кубанської Народньої
Республіки.

Земля йому пером!

Париж, неділя, 28 серпня 1932 року.

Коли взагалі останні події на Далекому Сході викликають повсюди велике зацікавлення, то з особливою увагою стежать за ними українці. По-за тим бо одгуком, яким можуть вони озватися на стані річей в Європі і, в першу чергу, на поневоленій Москвою Україні, маємо ми там, на Далекому Сході ще й інші, спеціальні інтереси: там знаходиться велелюдна колонія українська на Зеленому Клині і її дальша доля й недоля тісно зв'язані з тим чи иным розвитком японсько-світського конфлікту.

В тих умовах життя й діяльність наших людей на Далекому Сході викликає надзвичайне зацікавлення єсуди серед українців.

Тому-то ми з особливою приємністю одзначаємо оживлення українського життя на Далекому Сході в сусідній з Зеленим Клином Манджурії. Почали там виходити «Листи з Далекого Сходу», присвячені висвітленню й обороні загальних наших інтересів та місцевих потреб національного життя. Щиро вітаємо нового собрата та бажаємо йому віку довгого й росцвіту пишного. З неменшим задоволенням одмічаємо ми ту координацію сил, якої пощастило досягти нашим харбінським землякам, об'єднавши всі свої установи в одному Українському Громадському Національному Комітеті, а тако-ж виявлене ними розуміння глибокої зв'язаности української роботи на місцевому ґрунті, де б вона не провадилася, з загально-національною справою.

Адже всі ми, роскидані світами, де б не перебували, живемо й працюємо для однієї мети, для одного завдання, для одного діла — визволення України і відновлення її державности.

* * *

В часи по-воєнні питання народнього здоров'я, яке так багато важить в житті нації, серед культурних народів стало на першому місці. Нечуваного, велетенського розмаху досяг спорт, повсюди пильну увагу присвячують фізичному вихованню молоді, підготованню її для захисту держави.

Та серед усіх організацій, які про те дбають, найбільше значіння мають власне ті, що поєднують виховання фізичне з удосконаленням духовним, що наскрізь перейняли глибокою й благородною ідеєю. Маємо на оці з одного боку — старий рух сокільський, що так прислужився визволенню своєї батьківщини — Чехії і особливо розвинувся в слов'янських країнах, а з другого — молодший за нього скаутизм,

що за наших часів став явищем, широко розповсюдженим по всьому світу.

Спинятися на ролі такого роду організацій в житті нації, на значінні їх для підготовки й забезпечення обороноспроможности країни — нема чого. На жаль, поневолення України поклато тим часом край тим початкам, які з'явилися були у нас і які обіцяли розцвісти пишним цвітом. На Великій Україні, окупованій Москвою, сьогодні нема чого й думати ні про сокільство, ані про пласт. На інших українських землях, що входять в склад других держав, немає сприятливих умов для розвитку наших національних товариств, а іноді і ніякої навіть для того можливости.

При таких обставинах тягар збереження, дальшого розвитку цих товариств пожиточних спав, як і багато иншого, на плечі нашої еміґрації. Разом з тим мусіла вона перейняти на себе й завдання представляти нашу батьківщину, яка не має до того можливости, перед чужими людьми на полі міжнародньому. Наше становище еміґрантів, позбавлених на сьогодні своєї отчизни, робить ту справу ще складнішою, висовуючи труднощі, яких не знають інші народи, що мають власні держави.

З приємністю містимо в цьому числі звістки про участь українських соколів у ІХ сокільському злеті в Празі та українських пластунів на югославському Джемборі в Загребі.

Треба віддати належне енергії й витривалості і проводирів і тих соколів та пластунів, що, невеликі числом, але сильні духом, на чужині, серед еміґраційних злиднів, без засобів подбали про те, щоб наш жовто-блакитний прапор розвівався поруч з прапорами інших народів і спромоглися гідно репрезентувати наше національне ім'я перед чужим світом. Те, що їм треба було перемогти чималі перешкоди, те, що вони нечисленні, робить їх заслугу ще більшою.

Та вони в своїй роботі не мають залишатися самотніми.

Громадянство наше винно їм не саму подяку, але й постійну моральну і — найголовніше — матеріяльну допомогу.

* * *

Нова могила передчасна...

В четверг 18 серпня в Варшаві по довгих і тяжких терпіннях спочив на віки Павло Сулятицький, міністр Кубанського Краєвого Уряду, визначний і заслужений український діяч.

Родом з Великої України, покійний всі сили свої віддав рідній

Кубані, принісши свій запал, досвід і знання на службу її молодій державності. Раз зайнявши певну постать, не залишав він її до смерті. І на чужині, серед тяжких умов еміграції, не зважаючи на довголітній тяжкий недуг, який геть підточив його здоров'я, не кидав він роботи, не кидав до кінця.

З глибоким сумом проводила наша варшавська колонія в останню дорогу свого вірного товариша. Та не тільки заслуженого перед усім народом нашим робітника поховали ми разом з П. Сулятицьким; в чужу землю поклали ми представника уряду рідної України і нам союзної Кубані.

Для тих, хто знав особисто небіжчика, кому доводилося зустрічатися й працювати разом з ним, зостанеться на завжди образ його, як образ благородної, прекрасної людини, образ, повитий глибоким ідеалізмом, перейнятий надзвичайною м'яккістю й делікатністю особистою, що поєднувалися з твердістю ідейною й непохитністю переконань.

А праця життя і твори покійного, присвячені Кубані, збережуть на дальші часи пам'ять про глибокого патріота українського, незломного борця за визволення рідної Кубані, вірного служителя її самостійної державности.

Музей Визвольної Боротьби України

В статті «Музейна справа на сов. Україні» (ч. 23 «Тризуба» за 1932 р.) я вже згадував про те, що на долю українського громадянства, яке перебуває по-за межами рідного краю, припадає обов'язок зібрання і збереження тих історичних пам'яток і матеріалів, які стосуються минулого України і визвольної боротьби за її незалежність.

Саме з цією метою і утворилося в Празі ще в 1925 р., з ініціативи перед чотирма роками заснованого там же Українського Університету, Товариство — «Музей Визвольної Боротьби України».

В першому числі «Вістей Музею» (липень 1925 р.) Управа Т-ва, між иншим, писала: «Коли ми візьмемося до праці дружне, спільними силами всього громадянства, то з певністю зорганізуємо Музей Визвольної Боротьби України, який стане в пригоді будучим історикам України і взагалі будучим поколінням».

Сподівання Управи цілком виправдалися: за сім років свого існування Музей встиг розвинутися в установу, де зберігаються надзвичайно цінні історичні пам'ятки і матеріали, які так чи инакше ілюструють визвольну боротьбу українського народу. І всі ці цінності зібрав Музей не шляхом купівлі, — цей шлях принципово відкидається Управою Товариства протягом всього часу існування Музею, — а виключно шляхом одержання їх в дар чи в депозит од різних, переваж-

В Музеї Визвольної Боротьби України в Празі.

но українських установ і приватних осіб. Наперекір пророкуванню багатьох песимистів, що емігранти не спроможуться без чужої допомоги утримувати Музей та укомплектувати його на широку скалю, Музей виправдав ті сподівання, які покладали на нього основники Товариства. Нема можливости не лише перерахувати тих осіб і установ, які прислужилися справі утримання Музею та поповнення його збірок, але й визначити загальну їх кількість. Досить вказати, що Український Академічний Комітет в Празі, та високі українські школи в Чехословаччині весь час приходили і приходять з матеріальною допомогою на утримання Музею, а різні українські установи та організації і на еміграції (б. наші місії), військові табори українських полонених, Союз Визволення України, Комітет Західно-Української Еміграції і т. д. передали до Музею свої архиви, а безліч громадських організацій та окремих громадян постійно поповнює своїми жертвами збірки Музею. З кола ж українських емігрантів знайшлася особа, яка ось уже протягом трьох років забезпечує своїм коштом помешкання для Музею та увесь час мріє про збудування власного будинку для Музею. А розумію тут п. Каленика Лисюка, який своєю жертвенністю дійсно відкрив, як правдиво пише про це Управа Товариства в ч. 3. «Вістей Музею», нову еру в житті і діяльності Музею.

Про саме багатство збірок Музею можуть свідчити напр. такі дані: у відділі архивного матеріалу Музей посідає архиви, крім згаданих вже раніше установ і організацій, Української Республіканської

В Музеї Визвольної Боротьби України в Празі.

Капели під диригуванням О. Кошиця, Союзу Українських Журналістів і Письменників у Відні, студентських організацій «ЦЕСУС» і «Українська Академічна Громада» і т. д.; відділ часописів налічує біля 1000 назв українських часописів та біля 200 назв українознавчих часописів; відділ манускриптів містить в собі рукописи і листування різних українських письменників і учених; скульптурний відділ нараховує більше 120 чисел, серед яких мають працю високої мистецької вартости, як напр., праці молодого скульптора Степана Колядинського; мистецький відділ нараховує більше 100 образів олійними фарбами, в тому числі є багато портретів військових, політичних і громадських діячів; відділ гончарних виробів налічує 115 предметів; театральний відділ спеціалізується на збиранні матеріялів українського театру за кордоном (фотографії артистів, афіші і т. ин.); бібліотечний відділ налічує 25 бібліотек, які зберігаються в цілості, як одиниці. Серед цих бібліотек мається одна своєрідного характеру — це бібліотека 6. табору в Раштадті, яка містить в собі по де-кільки сотень книжок о д н о ї назви, і всі ці книжки були одночасно в обігу серед читачів — українських полонених.

На великий жаль, помешкання Музею (три кімнати та два гаражі при помешканню) остільки тісне, що не дає можливости належно розташувати все багатство Музею, але все-ж дозволяє де-кільком добровільним працівникам займатися реєстрацією та упорядкуванням матеріялів, а науковим діячам користуватися архивним і історичним матеріялом для своїх праць.

Відсутність коштів стоїть тако-ж на перешкоді реалізації плану видавничої діяльності Музею, а саме — приступити до видавання як монографій з окремих питань, напр., про Союз Визволення України, про капеллу О. Кошиця, про таборове життя і т. д., так і документів історичного значіння.

Однак найпекучішою справою Товариства є забезпечення Музею власним будинком. Для досягнення цієї мети Товариство на своїх останніх загальних зборах, які відбулися 27 червня ц. р., ухвалило звернутися до українського громадянства з закликом про створення спеціального фонду на збудування власного будинку для Музею. Управа Товариства саме тепер опрацьовує детальний план що-до переведення в життя ухвали загальних зборів, при чому виходить з тої основної думки, що кожний український громадянин повинен в тій чи іншій мірі спричинитися до заложення в Празі чи, маже, в Женеві власного будинку для Музею Визвольної Боротьби України, — це буде найкращий пам'ятник героїчної боротьби українського народу за свою незалежність. З часу перенесення Музею на рідну землю власний будинок Музею міг би стати Українським Домом, де зосереджувалися б усі українські організації того міста.

Хочеться вірити, що й це нове завдання, яке стоїть тепер перед Товариством «Музей Визвольної Боротьби України», не є утопічне, як що й на цей раз українське громадянство візьметься за його здійснення «дружне, спільними силами».

Ст. Сірополко.

Літературні спостереження

XXXIV

С. Склярєнко. — «Матрос Ісай» (повість).

Повість Склярєнка «Матрос Ісай» (Державне видавництво України, 1930 р.) є типовим прикладом занепаду за останніх років белетристичної творчості у совітів. І уся цілість повісти, і окремі її деталі, як факти, так і типи, вигадані, поперекручені, істерично перебільшені і не тільки за-для агітаційної мети, а й там, де її немає, бо така вже вдача автора. Не знайдемо у цій повісті ні живих людей, ні подобизни дійсного життя. На усю книжку (275 сторінок) розстарався автор на одну одну думку: «Людський розум не може вигадати того, що трапляється» (ст. 269). Ця думка могла б послужити йому корисною пересторогою та порадою та сам він нею не керується, а вигадує, скільки стачило хисту, і не дуже вдало.

Я не оцінюватиму правдивості тих лайливих характеристик, які робить автор усім без виключення не большевицького напрямку суспільним течіям і усім не пролетарським верствам суспільства, ні правдивості тих обвинувачень, які він їм закидає. Не оцінюватиму і його хвалебних висловлювань про большевиків. Знаємо і так усі,

чого варті большевики, а історія згодом матиме певніший ґрунт для детальної оцінки усіх напрямків та верств. Для ствердження мого погляду на твір Скляренка спинюся на непослідовності психики його героїв, на неправдивих та неможливих сполученнях в одній людині цілком протилежних почувань та рис в його творі.

З цього погляду переглянемо тип головного героя повісті і улюбленця автора — Матроса Ісає. В різних частинах її Ісає зовсім не та сама людина. Його природа, його вдача в одних уривках зовсім не ті, як в інших, і прикмети надані йому в одних уривках, зовсім не ті, як в інших, а навіть виключають можливість таких вчинків та настроїв, які автор йому в тих інших уривках накидає. Така неподібність не є зміною, витвореною новими обставинами, які мали б вплив на таку зміну його психики. Обставини, які могли б в тому напрямі вплинути, або зовсім не наведені у повісті, — отже, треба вважати, і не існували, — або ж відбулися вже по тому, як зміна у психиці Ісає сталася без їхнього впливу, а тому і сама зміна залишається немотивованою і неможливою. Того не досить. В дальшому, вже по тій зміні, старі, не суголосні з нею риси виникають у Ісає знову, ніби тимчасово воскресає той перший, давній Ісає.

Лежучи поранений у трюмі розбитого Зеленим біля Трипілля пароплаву, Ісає згадує, між иншим, свою відповідь капітанові на його запитання — чи любить Ісає Дніпро? «Я люблю все те, що смачне, і не знаю, чи люблю Дніпро. Він мене харчує — через те, я його люблю. Він мені, як батько. А хіба кожен син свого батька любить?» (ст. 58). А згодом той таки Ісає каже Хведко: «Мертвий Дніпро і я мертвий» (ст. 121). «У мене серце болить за Дніпром. Я без його поміраю. Мені сниться пароплав. Щоб пішли пароплави, а я тут сидів? Та ніколи не буде цього. Не може бути» (ст. 120). В цих уривках зовсім не однакове почуття і не однакове відношення до свого фаху. Але з усієї поведінки Ісає, з того, що він залишився на пароплаві, хоч пароплав стояв без діла і тоді, коли усі матроси розійшлися, з того, що він разу-у-раз згадує своє матроське життя та журиться за ним, а ледве пароплави пішли, кидає і родину, і господарство, бачимо в його виключну залюбленість до свого фаху. Люде з такою прикметою звичайно бувають урівноважені та сумірні, і до певної міри є вже непослідовністю для вдачі Ісає і те, що він вихваляється тим, ніби «на Дніпрі всі знали розбещеного матроса Ісає. Всі пам'ятають, як я вмів пити, мене знали всі дівчата на Подолі, моє ім'я греміло» (ст. 164).

В кожному разі до яких-будь політичних чи соціальних питань Ісає був цілком байдужий, ніколи ними не клопотався. Він сам згадує: «Хіба я знаю, що таке революція. Не йшов я в ногу з нею. Не про те я думав. Моя кишеня аби була повна, було щось у шлунку» (ст. 164). Не прихилився Ісає ні до якого з напрямків і до нікотої з партій: «почалася революція», каже він, «люде воювали, люде чогось раділи, а я жадного разу не ходив у місто» (ст. 91). «Хай собі воює з ким хто хоче, мені треба тільки, щоб не чіпали Дніпра» (ст. 58).

«Я не був страшний, поки мене не чіпали. Розбили пароплав і мене поранили. Не ногу, нога пуста, а нутро моє поранили. Болить те-

пер мені помститися!» «Кому?», — питає Іванка. «Не знаю» — розвів руками Ісає — «Я шукаю ворога».

Пароплав розбили повстанці — Зелений, вони ж поранили та трохи не вбили й самого Ісає. Для людини аполітичної і так залюбленої у свій пароплав, яка не розбірається в політичних напрямках та до жадного з них ніколи не відчувала ні ворожнечі, ні прихильності, себ-то для Ісає, найприродніше було б зненавидіти повстанців, а натомість він сам згодом робиться повстанцем (правда, не ворожим, а прихильним большевикам, та це для Ісає не могло робити різниці), а ще раніше, коли до Соннозорівки, де він тимчасово пробував, приходили повстанці, ворожі большевикам, Ісає і до них не виявив ненависти. Ненависть несподівано вибухнула у ньому, коли він побачив пароплав, на якому їхали денікінці і ненависть активна, бо тієї ж ночі він підплює та зриває їхній пароплав. Тяжко зрозуміти, як могла раптово прийти до рішення на такий вчинок людина цілком аполітична? Звідки тільки в ту хвилину вперше з'явилися в Ісає большевицькі погляди, яких раніше в його не було і які, тоді вперше висловивши, він далі часто повторює?

Така метаморфоза може і потрібна Скляренкові для агітації та дуже мало правоподібна для такого Ісає, яким малював його автор на протязі першої половини своєї книжки, а подекуди і далі.

Не може пояснити цієї зміни і те, що невдовзі перед вибухом Ісає здивався і дуже недовго розмовляв з робітником, революціонером Гермогеном, бо сам Ісає згодом так описує тому ж Гермогенові свої враження з тієї зустрічі. «При першій зустрічі жадне слово з твоїх не впало мені на думку». «Думав, що ти тільки дивак» (ст. 191). Не під впливом Гермогена сталася з Ісаєм та зміна, і тільки вже в самий той момент, коли підклавдав набій для вибуху на пароплаві, згадав Ісає Гермогенову науку: «Вогнем і мечем треба пройти весь край», казав Гермоген. Як це він гарно сказав» (ст. 127). Знову робиться дивно, з чого і чому в Ісає міг з'явитися такий настрій? Як-що він можливий психологічно для Гермогена, можливий для автора, він цілком неприродний для Ісає.

І повстанство, і зривання пароплава власне не відповідають вдачі Ісає, а коли він і вступив на цей шлях, це при його байдужості до громадянства і суспільних інтересів могло б бути хіба виявом несвідомих, номадницьких, руйнівницьких інстинктів, змаганням за необмеженість в способах задоволення своїх бажань, за можливість робити, що здумається. Отже і його ненависть, і його боротьба мусіли б обернутися однаково проти кожної влади, яка б не починала складатися у краю, а не невідмінно за большевиків та проти усіх інших, як завіряє автор.

Боротьба такого Ісає не могла дати жадного ідейного ґрунту, вона могла бути тільки такою-ж, як і в повстанців загону молодого Гаркуна, що на запитання батька: «а якої ви влади?» одказує «Ми самі власть. Зброя в руках. Чого ще треба? Вчора були петлюровці, сьогодні в гетьманцях, а завтра підемо до кого другого, може й до совдепців. Хіба нам шлях заказано? Ми власть!» (ст. 97). Щось подібного, хоч і не виразно, відчувається часом і в міркуваннях Ісає, напр., коли він

свариться, побачивши, що йде пароплав з денникінцями: «А бодай ти завалився, коли тобі кортить панувати. Нам по шапці, а самому бути господарем» (ст. 121). Але Склярєнкові треба зробити вражіння, ніби серед селянства малися у большевиків і ідейні прихильники і, для того він раптом змінює образ Ісаєя.

Але в кінці повісті, мабуть, через недогляд автора, у вдачі Ісаєя знову неспослідовності. Оженившись, береться він було до господарства, але не сім'я, ні господарство його не тішать. Господарську працю виконує неохоче, жінці доводиться нагадувати йому, що прийшов час орати. Думаючи про роботу, журиться: «А коли справді йому межі тісні, коли йому кортить розорати інші гони — побачив, що можна увесь світ зорати» (ст. 264). «Я хочу бурі!» (ст. 265). І аж смішно робиться, коли, почувши саме під час тих високих мрій гудок пароплаву та дізнавши з того, що пароплави по Дніпру почали ходити, він в ту-ж хвилину кидає і господарство, і родину, і біжить на пристань, щоб зразу-ж стати на пароплаві тільки й того що за стернового.

Вражіння непослідовності збільшується ще тим, що, вихваляючи свого Ісаєя, ніби надзвичайно видатну та обдаровану людину, ніби героя, автор не вмів того виконати. Коли Ісаєй починає щось говорити, висловлювати свої думки чи настрої, плете, мов якийсь недоріка, несосвітими нісенітницями. Ось для зразку його промова на могилі Гермогена: «Ми прийшли сюди, щоб поховати його... Поховати Гермогена. Отак він жив, боровся, ну й помер. Отут болить, біля серця гадюкою присмоктався жаль, що вже немає його. І нехай! Нехай так, ми таки... Ми не знаємо... Не він один, ми всі. Що ж сказати? Нехай! В лісі не вбили, задавила хвороба... і нехай!» (ст. 249). Так і усі його міркування, хоч трохи не на буденні теми, є плутане благозукання, де думки не мають між собою зв'язку і одна суперечить другій.

Склярєнкові таки і взагалі не ведеться схопити влучні розмови для своїх дієвих осіб. Усі, хоч би й найпростіші, розмови їхні, починаючи від залицянь на вулиці між хлопцями та дівчатами або розмовами дорослих селян, — це якась плутана, безколірна та невиразна балаканина, що ані нагадує спритних та влучних висловів, так властивих українському селянству. Так ніби автор навмисне вишукував по цілій Україні якихось недорік, щоб взяти їхні розмови за зразок для своїх дієвих людей.

Так і в усьому авторові бракує чуття до своєрідних особливостей української людности та українського життя. Він не відчуває їх і його малюнки цілком позбавлені місцевого кольору та яскравости. Немає в нього й знаття та чулости і до української мови. Він часто вживає слова не відповідно їхньому дійсному значінню, напр. «вільхи сіють б р у н ь к и і», щоб молода порость росла» (ст. 89). Особливо це трапляється у його в образах, напр., «Спіє місяць високо в небі» (ст. 104). Перекручує він іноді українські слова і їхні форми, напр., «напутує» (ст. 165) замість «напучує», «на стілі» замість «на столі». Вживає, ніби українські, російські слова: «сплять осторожно» (ст. 128) замість — сторожко.

У повісті наведено кілька нових революційних пісень — народніх,

складених тією чи іншою з дівчих осіб або про них. Та здається це твори самого автора. Принаймні в них oprіч мови, далеко не добірної, і не народньої, немає нічого українського, а інші з них мають цілком російський характер і ще не характер народніх російських пісень, а характер літературних підробів під російські народні пісні. Така, напр., пісня Ісаія (ст. 215). Як-що наш здогад вірний, ці пісні роблять малу честь поетичному хисту автора. Oprіч їхньої ненародности в них ще немає ні складу, ні ладу, ні ритми, ні ритму, а в додачу бракує й розуму.

Ще однією неприємною рисою творчости Скляренка є нахил до перебільшень та галасливости, що робить його малюнки не життєвими та неправдивими, а часом і подібними до казки. Ось, напр., один з його описів: «Ісай так поспішався, що, здавалося, вихор закрутився серед тихого лісу, трощить усе на своєму шляху, летять разом з ним блискавиці і удари ті попадають у залізні окоренки дубів та сосен» (ст. 229). Цей нахил до перебільшення виявляється і в змалюванні дівчих осіб повісти. Усіх їх автор малює або бездоганно добрими, або безмірно лихими. Тільки через ці перебільшення та через те, що другорядним особам повісти автор дає мало місця, у де-яких з тих другорядних осіб менше непослідовности, як в Ісаю.

Треба зазначити ще надзвичайну неухайність, просто таки неохайність Скляренка у обробленню свого твору. Він забуває, що сам писав про події й людей своєї повісти, і в дальшому пише про їх щось зовсім протилежне, навіть і тоді, коли цього і не вимагає його тенденція. Це трапляється часом і на протязі однієї сторінки. Так, напр., на ст. 83 він пише: «До революції Гаркун був членом окружного суду», а на ст. 155 Гаркун каже: «За старої влади старшини я не доскочив, бо не вглубився в закони». На ст. 229 для підкреслення хоробрости Ісаю написано: «Другий би тікав, а він не тікав», і на тій же таки сторінці він вже тікає. Там читаємо, що Ісай ніколи не їхав з табору сам, бо коли він сів на коня, зараз сідали на своїх та їхали за ним і кілька повстанців, а через кілька рядків вже розповідається, як Ісай їхав сам, а найого наскочили денікінці. На ст. 214 сказано «Повстанці — вони не палили хат», а тут таки в дальшому опису наскоку Ісаєвого загону на Соннозорівку — що горіли дві хати.

Автор висловлює в повісти подекуди свої думки. Критикувати їх не варто, це характерні большевицькі дурниці, до яких тепер ніхто з тих, що вмють спостерігати та мислити, не прихилиться. Схиляються до них ті, у кого від галасливих вигуків «очі рогом лізуть». На них і рахує автор. Та таких логикою не переконаєш. Наведу лише для зразка кілька з тих речень.

На ст. 168: — «Ніщо так не непутить (певно замість псує, розбешує) у селі людини, як залізний дах, великі клуні, загороди садиби». Тоб-то большевики нищать добробут селян для їхнього морального поліпшення.

На ст. 112. — «Вогнем і мечем треба пройти через увесь край. А тоді буде нам радість».

На ст. 114 автор перелічує гріхи земського, за які йому належить-

ся гнів народній. «До подвір'я земського дрти від міста тяглися, в стайнях земського коні іржали викохані, пані земського на базарі заправляла з куховарками, увесь базар закуповуючи. Всього не перекажеш, що робив земський. Поки рятують земського залізні грати на віках. Чи надовго?» Земські траплялися гірші і кращі. Та в цьому випадку автор певно нагадує найгірші гріхи Соннозорівського земського.

На ст. 263 — «Ми пооремо всі межі, простягнуться на сотні верстов гони». Наслідки відомі.

Давній.

5-тиліття Т-ва Б. Вояків Армії УНР у Франції.

В цьому році сповнилося п'ять років з часу заснування у Франції Т-ва б. Вояків Армії УНР.

Засновано воно було невеликою групою б. військових на чолі з ген.-хор. Олександром Удовиченком — 27 травня 1927 року. Легалізоване воно було в березні 1928 року.

На початку була невелика група — чоловік 16, які проробили всю організаційну роботу і перекинули діяльність Т-ва на периферію. Головнішими завданнями Т-ва були і є: підтримання і зміцнення товариського зв'язку між б. військовими, безпосередніми учасниками визвольної української боротьби, внутрішня їх організація та заховання традицій української армії, розширення знань військової штуки, національна пропаганда серед чужинців та, врешті, взаємна допомога.

Невеличка група, що розпочала працю, виросла в сильну організацію, яка нараховує зараз кілька сот членів, спаяних глибокою товариською дисципліною, свідомих національно і державно, міцних духом людей, що вміють переносити всі негоди сучасного життя. Зараз Т-во має крім Паризької групи свої філії та зв'язки, розкидані по цілій Франції. Так, Т-во має свої відділи в Регоні і Омекурі (деп. Мерт і Мозель), в Оден-ле-Тіші і Нільванжі-Кнютанжі (деп. Мозель), в Шалеті (деп. Луаре), в Діжоні (деп. Кот д'Ор), в Ліоні (деп. Рон), в Пон-де-Шерюї та Греноблі (деп. Ізер), в Крезе-Моншанен (деп. Сона і Луара), в Шато-де-ля-Форе (деп. Дром), в Кан-Ніца (деп. Альп Марітім), в Кудро-Шель (деп. Сена і Марна).

Ставши на чолі Т-ва, ген.-хор. О. Удовиченко і Управа почали турбуватися помимо організаційної роботи двома завданнями: випуску свого органу та допомоги інвалідам і тим членам Т-ва, що потребують допомоги.

Перша справа — видання свого органу — зустріла зразу-ж великі перешкоди характеру матеріального, і журнал Т-ва «Військова справа», що друкувався на машині, вийшов лише у 2 числах. Управа вирішила припинити видання, бо не було жадної матеріальної можливості далі продовжувати це видання.

Друге завдання — справа допомоги інвалідам і хворим — Управа

виконала в формі придбання для Т-ва терену, на якому має намір збудувати будинок одпочинку. Терен цей знаходиться біля Парижа в дуже гарній і здоровій місцевості — Фор дю Буа коло Ляньї. На протязі кількох років Управі вдалося зібрати достатні кошти, щоб виплатити за терен та щоби впорядкувати більш-менш сад та огород. Посаджено кілька десятків дерев, розбито грядки, заведено господарство, і тепер хутір Т-ва, як прийнято називати цей клаптик землі, служить місцем одпочинку та проведення вакацій для багатьох членів Т-ва, що приїзять туди провести час на лоні природи. На хуторі є лише тимчасовий барак, куплений разом з тереном, він, безперечно, не може служити базою для влаштування там будинку одпочинку, бо, по-перше, він тимчасовий, по-друге — він занадто малий. Отже перед Управою Т-ва стоїть завдання здобути відповідні кошти для будівлі наміченого будинку. Кільки років тому назад Управа розпочала клопотання про здобуття відповідних коштів від інституцій, що відають справами біженців з рамен Ліги Націй. До цієї пори Управі не пощастило в цьому напрямі, бо кілька прохань нею поданих не було задоволено. Тепер Управа наново подала прохання і сподівається, що хоч частинно, а її домагання будуть задоволені. Цього питання Управа не покидала і не покине його аж до повного його зrealізування.

Одночасно Управа дбала про національну пропаганду і про нав'язання ближчих стосунків з чужинцями. Перебуваючи у Франції, в першу чергу треба було нав'язати тісний контакт з відповідними французькими організаціями б. комбатантів. Для цього Т-во вступило членом до однієї з багатьох французьких федерацій, де користується великою увагою і завжди має задоволення у всіх справах, коли воно звертається до Федерації. Відношення чужинців, скріплене розумінням з боку французів української проблеми, надзвичайно прихильне. Т-во це відношення зазнало не тільки в офіційні моменти, коли представники Т-ва здибалися з членами Федерації підчас урочистостей чи конгресів, але і в що-денному житті, коли доводилося звертатися в різних дрібних справах до Федерації.

Одночасно через Федерацію наше Т-во входить і до складу ФІ-ДАК'у міжнародної організації б. комбатантів, яка нараховує до 9 мільйонів членів, що живуть на всіх континентах земної кулі. Там так само Т-во здобуло собі признання і, не зважаючи на те, що принцип участі в тій організації є принцип державний, ніколи не зазнало там прикостей, а навпаки — тільки прихильне відношення, особливо з боку генерального секретаря п. Роже Марі д'Авіньо, який є крім того і почесним членом нашого Т-ва.

Робота ця через чужинців була зтяжкою, бо Т-во вибрало метод праці повільний, глибоко підготовляючи ґрунт порозуміння і нав'язання приятельських стосунків. Сьогодні прапор Т-ва шанується в Федерації нарівні з прапорами секцій Федерації і завжди йому відводиться почесне місце. Це було доказано участю Т-ва у всіх урочистостях як Федерації, так і загальних маніфестацій, як похорон великих людей Франції, міжнародні конгреси то-що.

Що-до інших національностей, то треба одмітити, що Т-во нав'язало ближчі стосунки з бельгійцями, які виявили крім гарячих симпатій до наших завдань і мети, ще й надзвичайну товариську приязнь. Так само дуже добрі стосунки налагодилися з італійцями, що мають великий інтерес до української справи.

«Лехковажний вчинок»

(Із спогадів чеського майора про події на Україні в 1918 р.).*

Наша література, здається, зовсім замовчала чеську книжку «Невідомий вояк» Р. Вітачека, добровольця в російській армії під час світової війни, а проте ця книжка містить в собі, між иншим, цікавий матеріал про події на Україні в добу німецької окупації та повстання проти гетьмана П. Скоропадського. В своїй книжці автор не криється з тим, що він був прихильником царської Росії, визнає, що відречення Миколи II було нещастям для Росії, що з вибухом революції 1917 р. він увесь час мріяв про відновлення єдиної-неділимої Росії. Політичний світогляд автора став на перешкоді прийняттю його на службу до чеських легіонерів у Києві в 1917 р. Про цей епізод автор розповідає так: коли він звернувся в цій справі до проф. Макси (тепер — чеський дипломат), то одержав від проф. Макси таку відповідь: «Ми не потребуємо тебе, бо ти для нашого війська — занадто мало демократичний».

Ця характеристика автора, скільки вона обрисовується самим змістом його спогадів, допоможе читачеві зрозуміти ставлення автора до українських подій, які він описує в своїх спогадах.

Приведу тут де-які уривки із спогадів Р. Вітачека за часів останнього перебування його в Києві в 1918 р.

Ось, наприклад, як розповідає автор про причину вибуху на Звіринці. Щоб не дати можливості німцям вивезти з Києва гарматні набойі із складів, що містилися в київській околиці на Звіринці, гурток російських офіцерів, до якого належав і Р. Вітачек, вирішив зірвати склади. Де-які артилеристи твердили, що від вибуху пів Києва зрівняється з землею. Про цей план було попереджено автора, який і свідчить, що як раз у призначену хвилину роздався страшенний вибух, але наслідки вибухів були не такі жажливі, як сподівалися, тому, що гарматні набойі вибухли не разом, вибух їх розтягнувся більше, ніж на годину**).

*) Major R. L. Vitacek. Neznamy vojín. 255—1 стр.

***) А чію справді волю виконували білі російські патріоти, творячи страшний злочин проти держави, яка дала їм необачно притулок, чия рука дійсно керувала отим «гуртком російських офіцерів», що був причетний до вибуху на Звіринці, видно з споминів прославленного товариша Дибенка під заголовком «За советскую Украину», надрукованих в «Правді Востока» ч. 44 з 24 лютого 1929 року. Там писалося, між иншим, таке: «Згадалися і ті дні, коли мене разом з іншими товаришами було по-

Цікаві деталі подає автор про гетьманський переворот та про свою службу при гетьмані П. Скоропадському.

«Німці носилися з думкою створити васальну українську державу. На чолі тої держави хотіли вони поставити будь-кого з нащадків володарів України, українських гетьманів. Було троє кандидатів: Кочубей, молода людина з обмеженим світоглядом, але він, щоб визначитися чим-небудь, був зав'язтим українцем або удав з себе такого. Другим був шляхтич Дорошенко, інтелігентний і енергійний чоловік, член українського уряду і тако-ж «ширий» українець і, нарешті, третім був генерал Скоропадський, офіцер царської гвардії. Його політичні переконання для непосвяченого були загадкою».

Згаданий гурток російських офіцерів вирішив провести в гетьмані П. Скоропадського і з цією метою «швидко й по військовому» перевів обрання його на зборах хліборобів, так що «німці прийняли це обрання, як завершений факт, і визнали Скоропадського гетьманом». Р. Вітачек одразу поступив до гетьманського конвою, але недовго пробув на цій службі: «Ані я, ані більшість товаришів-офіцерів не почували себе при гетьманському дворі, як вдома. Найболячіше для нас було те, що під ріжними впливами почала заводитися при дворі українська мова. Тому, що ми своєю одвертою ворожнечою до всього, що носило штучне українське забарвлення, стали бути небажаними для політики Скоропадського, який, щоб вдержатися при владі, мусів лавірувати між німцями, українцями і нами, нас послали і відпустку». Згодом з більшости бувших офіцерів гетьманського конвою було створено «відділ особливого призначення», офіційною метою якого було «утримувати в слухняності полки гетьманського війська, а таємним і дійсним завданням було формувати військо до бою за звільнення Росії від большевиків». До цього відділу і поступив Р. Вітачек. Саме тоді на його долю припало одно доручення, про яке наведу тут буквально його слова.

«Пригадую собі одну цікаву пригоду.

«В Києві був зловлений небезпечний українець, бунтар і агітатор як проти царської Росії, так і проти нового українського гетьмана. Знаменитий промовець, який своїм слесвом умів захопити масу і вести її проти кого хоч. Перед війною був непомітним урядовцем в Полтавському земстві. Прізвище його було Петлюра. Про нього було відомо, що організує в Києві і на Україні повстання проти нас. Довести цього ніяк не можна було. Дістав я наказ одвести його в тягаровому авті в напрямі через Поділ до Лук'янівської в'язниці. Одержав тако-ж інструкцію, щоб дати Петлюрі нагоду до спроби на втечу, а при пере-

слано на Україну та в Крим, в саме кубло запеклих ворогів революції на те, щоб провадити там підпільну роботу.

«Підпільна робота, в результаті якої були вибухи Київського та Одеського гарматних складів, формування партізанських загонів та розклад запілля білогвардейців, накоїла багато клопоту «панам становища»...

Свого часу ми наводили уривки з цих споминів в «Тризубі», диві: «З преси», ч. 19-20 (175-6) з 5 травня 1929 року. Ред.

слідуванні — забити його. Я не дуже сантиментальний, і, коли б справа йшла про зрадника або вбивцю, то така інструкція не порушила б мого спокою. Але-ж це був без сумніву ідеаліст і патріот, хоч ворог і революціонер. То було неприємне завдання!

«Я рішив — «віддайся на волю Божу» і поїхали. Я приглядався до Петлюри. Інтересний тип. Козак з чорною чуприною, відважного вигляду, широкоплечий, невисокий. Одягнутий був у «малоруський» жупан, високі чоботи та «малоруську» вишивану сорочку. Словом, справжній козак.

«Коли ми виїхали за місто, запропонував я йому цигарку. Взяв, спокійно подякував і запалив.

«Смію запитати, пане ротмістре, куди мене везете?»—озвався до мене Петлюра.

«До Лук'янівської в'язниці», — відповідаю.

«Але по дорозі, очевидно, заб'єте мене?»—з усмішкою запитав Петлюра.

«Ні», — відповів я рішуче.

«Повернувся я спиною, щоб закінчити розмову, і почув тихе: «Дякую».

«Я опинився в неприємному положенні, але рішив, будь-що-будь, додержати слова, хоч би це стоїло моєї голови.

«На здивовання сторожі Лук'янівської в'язниці здав я заарештованого і з важкими думками вернувся до штабу.

Зголосився до ад'ютанта, що згідно з наказом здав заарештованого Петлюру до Лук'янівської в'язниці. Ад'ютант вислухав мене за жохом.

«Бійтеся Бога, ротмістре, здуріли ви? Генерал вас розшматує. З Лук'янівської в'язниці Петлюру вже тяжко дістати нам до своїх рук, бо сьогодні німці перебірають її в своє завідування».

«Генерал покликав мене, страшенно вилаяв мене і сказав, що приєднає мене до військового суду. Але потім роздумав і приказав мені негайно подати прохання про переведення до іншого офіцерського відділу, бо в своєму відділі потребує слухняніших офіцерів. Мене перевели до кімнати відділу генерала Кирпичова.

«Легковажні вчинки мають инколи страшні наслідки. Війна — жажлива річ і хто має слабші нерви, той програє. Мое джентельменське поводження з Петлюрою спричинилося до великого нещастя. Німці після того, як перебрали в свої руки Лук'янівську в'язницю, дали себе, очевидно, причарувати Петлюрою, звільнили його, а Петлюра підняв цілу «південно-західню Росію»...

Згадує в своїй книжці Р. Вітачек тако-ж про свою участь в добровольчій дружині, що виступила на захист гетьмана проти повстанського війська. Після вступу повстанського війська до Києва, Р. Вітачек вирішив прибіратися до Чехії. І тут трапилася з ним така пригода.

«Здивався я з редактором «Чехословака» Швиговським і розповів

йому, в якій й неприємній ституації опинився. «Ти — щасливий, що зустрівся зо мною», — сказав мені радісно Швиговський.

«Я призначений секретарем українського посла в Чехії, Славінського, і за два дні від'їжаємо до Праги. Охоче візьму тебе з собою. Це якось полагоджу». На другий день я довідався, що поїду, як комендант посольського потягу».

«Дивні є Божі шляхи. Ще перед кількома днями воював проти Петлюри, а тепер їду з його послом до Праги».

З наведених тут уривків із спогадів Р. Вітачека видно, що автор де-коли допускається неправдивих відомостей, але свої спогади писав із своєрідною щирістю, і в цьому полягає їх безперечна цінність.

Ст. Сіропольо.

З старих книжок.

Ми в претензії на Європу, що вона нас мало знає, або знає впоперек, але чи часто ставлять наші земляки собі питання навпаки: чи ми знаємо Європу, чи ми дійсно знаємо, що про нас думають. Тим, хто хотів би мати хоч часткову відповідь, рекомендую прочитати збірку оповідань досить відомої французької письменниці пані Т. Доріан, поновно видану в 1906 році (Bibl. Univers. Beaudelot) під назвою «Ames Slaves». Це є справжній збірник українських оповідань, в яких Україна і українська жінка представлені з любов'ю, ясно, з усіма їхніми національними рисами, radoщами і стражданнями. Слова — Україна, український, українка авторка вживає лояльно, натурально, таким рішучим чином, що стає ясным, що для неї не було питання про те, чи існує український народ чи ні, чи душа його видумана чи реальна.

Особливо сильними є два оповідання в збірці: «Раїса» і «Домна». Героїня першого — тип сильного характеру, тої української жінки, що своїми твердими моральними основами виносила на собі віками захист української родини від розкладу. Тип другої — близький по динамічній силі почуття до Шевченкової Катерини.

Є в цій же збірці одно дивне оповідання з сектанського життя на Україні під назвою «Українська Богородиця Діва».

Як би з збірки взяти лише ліпші, чисто українські оповідання, то їх можна було б давати для читання чужинцям нарівні з книгою Сталя «Маруся».

«Ames Slaves» треба рахувати вдалою французькою спробою літературного зацікавлення українським життям, українською психологією, українською жіночою душею.

* * *

В Мазепин ювілейний рік, для повноти, не гріх відмітити одну книжку, яка хоч і не має високих літературних якостей, проте є писанням про Мазепу чужинця, який ставить його в рівень з найбільшими

європейськими тогочасними фігурами. Книжка ця — роман-хроніка XVIII віку: «Myrrha-Maria», par Oscar Méténier. Paris. Presse et Stock. 1889 р. Темою роману служить смертельна ворожнеча курляндського патріота Паткуля до Карла XII, що роstrілює його в кінці як зрадника і помішника Петра I-го. Донька Паткуля, щоб помститися, піднімає на ноги всі масонські сили Європи. Вплив цих сил розбиває всі плани Карла, доводить його до Полтави, до Бендер і нарешті ці сили таємниче вбивають його в темряві під час нічного обходу траншей в час облоги Фредерінґаля в Норвегії. Роман діється частиною на Україні і з участю Мазепи. Автор досить докладно описує Україну, згадує історію її, дає прекрасний портрет Мазепи, а саме цікаве, хоч і робить дрібні помилки, але знає, що

«на початку XVIII в. Україна не належала до Росії. Це був вільний край і ніякий інший народ не цінував більше свободи, як українці».

І. Заташанський.

Плекання добрих традицій.

Центром національно-громадського життя української еміграції в Румунії є Букарешт.

Тут скупчено головні еміграційні організації та українські репрезентаційні установи.

Так, в Букарешті знаходяться: Комітет імени Симсна Петлюри, Управа Еміграційного Союзу Жнок Українок, Перше Українське Ощадно-Позичкове Товариство «Згода», філія Українського Товариства Прихильників Ліги Націй, Українське Телеграфне Агенство (Українтаг), і нарешті Громадсько-Допомоговий Комітет Української Еміграції в Румунії, який є репрезентаційно-громадським органом, що об'єднує всю українську еміграцію, яка перебуває на терені Румунії.

По-за тим мається дипломатична місія УНР з консульським відділом, яка є державно-репрезентативною установою.

Всі перелічені тут організації та установи — суто еміграційні. Кожна з них має свої спеціальні завдання, які определяються навіть самою назвою організації. Завдяки цілковитій відсутності будь-якого тертя між усіма існуючими в Румунії українськими організаціями та установами, пощастило уникнути паралелізму в праці і згармонізувати її в такий спосіб, що кожна з них, будучи окремою організаційною одиницею, в той-же час служить доповненням і невід'ємною частиною загальної національно-громадської української цілості.

З нееміграційних українських організацій в Букарешті є студентське товариство «Буковина». Товариство це, порівнюючи, нечисленне, але провадить воно досить живу та активну працю. Товариство передплачує: «Тризуб», «Літературно-Науковий Вістник», «Життя і Знання», «Літопис Червоної Калини», «Час», «Самостійну Думку» і нарешті «Народню Силу». Крім того, набуває майже всі літературні новинки і має досить різноманітну бібліотеку. Товариством організуються прилюдні виклади, а також не занедбується й ділянка експонимичного життя, бо утворено власну студентську кооперативу. Кооператива ця дуже скромна, бо не розпоряджає потрібними засобами. Тим часом в живій і позитивній праці студентського товариства «Буковина», вона є конструктивним явищем, характерним для високого рівня культурності і національної свідомості, якими —

це треба признати — відзначається та українська молодь, яка студіює у високих школах Букарешту.

Цілком природне, що в Букарешті відбуваються більш-менш систематично різні виклади на літературні, наукові, історичні, а навіть і політичні теми. Раз було організовано суд над героїнею Винниченківської драми «Між двох сил» — Софією Сліпченко.

Після викладів часто мають місце досить жваві дебати. Але я не пригадую жадного випадку, коли-б ці дебати, при самих ґрунтовних розходженнях в думках, переходили по-за межі взаємної терпимости. Отже, українське життя в Букарешті — при тяжких матеріяльних умовах в останні два три-роки — проходить в тонах певної громадської дисципліни, гармонії і взаємної поваги.

Це створило свої традиції — спільної організації різних національних свят, а особливо що-річне свято Тараса Шевченка.

Святкування різних дат, особливо тих, які зв'язані з визвольною боротьбою України за свою державну незалежність, тако-ж' стало традицією української колонії в Букарешті.

В цьому році таких свят відбулося чотири, а саме: 24-го січня на відзначення річниці проголошення незалежності України та соборности українських земель, 1-го лютого — в пам'ять героїв, що полягли під Крутами, 13-го березня — свято Тараса Шевченка і 20-го березня — святкування трьохсотліття з дня народження великого гетьмана України Івана Мазепи.

Зважаючи на те, що ці свята не тільки відсвіжують в пам'яті історичні події з минулого України, але й кристалізують думку про сучасне, а головне, що вони виплекують серед нашої суспільности гарні традиції, годиться на кожному з цих свят зупинитися бодай побіжно.

Про свято незалежности було подано в «Тризубі». Через те поговоримо про інші з них — у порядкуві, як вони відбулися.

Свято боїв під Крутами

Свято це було організовано з ініціативи студентського товариства «Буковина».

Відкриваючи його, голова товариства А. Козак запропонував присутнім вшанувати пам'ять тих, що загинули у визвольній боротьбі, вставанням.

Далі, п. А. Козак каже: «Є три головні причини, які нас спонукали відсвяткувати, властиво спом'янути події й героїв під Крутами: перша — це культ історичної минувшини, який є найтрівкішою Духовою підвалиною в дальшій боротьбі за наше визволення; друга — це те, що під Крутами полягли наші однодумці — студенти, а третя — це сама подія під Крутами, яка так яскраво характеризує нашу визвольну боротьбу, — або ліпше сказавши, — наш неуспіх у цій боротьбі.

Чому ми властиво програли її?

Чи тому, що мали за мало війська? Чи тому, що не мали героїв? Чи з браку одягу, зброї, їжі?

Ні! Всього ми мали досить. Програли-ж ми тому, що мали забагато таких осіб та провідників, з яких одні намагалися досягнути найвищі посади і нічого на них не робити, а другі будували Україну кожний після своєї рецепти.

Подібне було і під Крутами. З одного боку, ми бачимо буйну молодь, готову кожної хвилини віддати своє життя, боронячи свою батьківщину, а, з другого боку, бачимо кількох старшин — отже провідників — які не мають найменшого почуття обов'язку та які використовують все для задоволення і врятування свого еґоїзму. Бо тоді, коли «помічний студентський курінь», який складався виключно зі студентів та гімназистів, став проти вдесятеро численнішого і сильнішого ворога, коли ці молодь ідеалісти, з яких велика частина, тікаючи з дому, навіть не попрощалася зі своєю ріднею, щоби не бачити їхніх сліз, ладувалися до бою, щоби своїма слабими грудьми захистити тих, що радили над долею і недолею Украї-

ни, в той саме час їхні старшини, властиво «зукраїнізовані офіцери», коли побачили, що «положення очень плохое», гукнули на машиніста і втікли до Києва. Але цього мало, вони, тікаючи, забрали зі собою вагон з муніцією. Борці під Крутами лишилися на поталу большевикам, які їх не повбивали, а позамучували. Отже, під Крутами був не бій, а була правдива трагедія. І не одну таку трагедію знає наша визвольна боротьба.

На святах не прийнято критикувати, або говорити про помилки. Але тепер, завдяки тяжкій світовій кризі, у всіх галузях життя вивторився стан надзвичайний, а тому дозволимо й ми собі на наших святах пристосуватися до «надзвичайних» обставин і одверто говорити про помилки. Мусимо говорити про них, щоби на помилках наших попередників самім учитися, щоби оминати злі, та йти добрими шляхами. Само собою зрозуміло, що це відноситься до тих, хто хоче ступати на добрий шлях, бо ще й нині нам не бракує осіб, подібних до тих «зукраїнізованих офіцерів», які й кроку не відступають від свого хатнього життя та які по-за дружиною, службовою працею та родинними клопотами й світу Божого не бачать.

Свята можна поділити на дві категорії: на свята урочисті, — де прославляється по-під небеса святковану особу, чи подію, і свята політичні, — де виголошуються слова одушевлення для нас і кидається з обуренням «ганьбу» для ворогів.

Тим часом, було-би ліпше, коли-би на наших святах, чи сходинах, згадуючи про події з нашої минувшини, ми не обмежували б свій програм лише одами на честь святкованих, але й дискутували б над цими подіями, щоби обмінятися з приводу них своїми думками, щоби дати можливість кожному висловитися і тісніше зживатися. Це потрібно тим більше, що такі сходини-свята це майже одинока можливість бачитися і балакати з представниками старшого покоління».

Закликаючи далі до частіших сходин, п. А. Гозак так закінчує свою вступну промову: «Досить партійних сварок! Досить обчорнювань! Нами й так принесено великі жертви: ми втратили своїх батьків, своїх братів, ми втратили волю нашої батьківщини і примушені тепер тинятися по чужих краях, просячи праці у чужинців. Ми мусимо згуртуватися і спільно присягнути:

А ми тую червону калину піднімемо,

А ми нашу славу Україну таки з д о б у д е м о ».

Присутні нагрожують промовця рясними оплесками.

Далі виголошує короткий реферат студент С. Харовюк. Тема реферату: «Студенти у визвольній війні та бій під Крутами».

Складався він з двох частин — першої, присвяченої історії формування січового стрілецтва на українських землях під Австро-Угорською займанщиною і другої, — присвяченої військовим формуванням на Великій Україні та участі у визвольній війні та бій під Крутами.

Закінчує свій реферат п. С. Харовюк малюнком тих обставин, які довели до бою під Крутами, а далі й умовин самого бою.

На проголошення української державної незалежності, Москва відповіла створенням псевдо-українського большевицького уряду в Харькові та наступом большевицьких військ під проводом Муравйова. Тоді одна большевицька армія йшла під проводом Єгорова по залізничному шляхові: Харьків-Полтава-Київ, друга, на чолі з Ремізовим, простувала через Курськ-Бахмач-Крути на Київ і нарешті з боку Жмеринки наступали здемобілізовані частини російського Івардейського корпусу. Таким чином навкруги Києва творилося грізне вороже кільце. Коли для столиці України пробіла остання година і коли большевицьке військо мало затопити її українською кров'ю, тоді український національний уряд кинув розпачливий клич до всіх, хто ще був у спроможності на зборену рідної держави.

В цей саме час і сформувався в Києві той студентський курінь, що бився під Крутами і загинув там лицарською смертю майже весь.

Про організацію цього куріня сотник Борис Монкевич у своїх спогадах подає такі відомості: «Народний Університет закладає у себе Курінь Студентів Січових Стрільців під проводом сотника Тимченка. У цей курінь записується багато учнів другої гімназії імені Кирила та Методія (так, наприклад, майже всі учні 7-ї та 8-ї класи), записуються студенти Володимирського Університету, учні гідротехнічної школи, учні київської, тоді вже українізованої, лікарської школи... Цей курінь, що числив 250 людей, вирушив 28-го січня в 11-й годині ночі зі станції Київ другий (товаровий) в напрямкові на Бахмач. Багато зі стрільців цього куріня не мало ані рушниць, ані потрібної кількості набоїв.

29-го січня о годині 4-й рано, спинився цей курінь на залізничному дворці Крути. Тут прилучилися до них гайдамаки, які, після Мікошинського бою, відходили перед переважними силами ворога на Крути. Команда куріня рішила тут прийняти бій. Цілий день 29-го січня стрільці копали шанці та висилали стежі у бік Плисків, звідки наближався ворог.

В цю пору сотник Лощенко під'їздив на імпровізованім броневиком під лінії ворога та непокоїв його маленькою гарматкою та одним кулеметом.

Після непевної ночі, проведеної в мокрих шанцах, настав день 30-го січня. О другій годині по-полудні стежі донесли, що большевики наступають. То були матроси Балтійської флоти в кількості 6.000 душ. Курінь висипав у шанці, а одночасно з цим ганебно втік з поля бою штабовий потяг з більшою частиною старшин. Розгорівся бій. На нещастя разом з вагонами штабу від'їхали тако-ж і вагони з муніцією. І от по двох годинах бою, стрільцям не стало набоїв. Та ці герої не відходили. Не маючи чим обстрілювати ворога, вони пішли на багнеті. І вже відганяли большевиків, як раптом почули стрільнину за собою. Їх обійшли і взяли в два вогні. Студенти почали відходити. Вони поділилися на три частини, намагаючися пробитися, але зусилля були даремні. З роспукою билися вони до темної ночі, а потім здалися. З трьох сотен лишилося живих лише 34 борці. На другий день большевики розстріляли 27 полонених героїв і заборонили селянам ховати їх. Врятувалося від певної смерті лише 7 ранених, які, помилково, були відправлені ешеленом в напрямкові на Харків.

По звільненню України від большевиків, вишукано, перевезено до Києва та поховано на кошт держави цих героїв за волю рідного краю. Лежать вони в спільній могилі біля Аскольдового цвинтаря, звідки так гарно видно Чернигівщину. Ту Чернигівщину, що на її полях, під Крутами, вони полягли.

З по-між зрадників, що ганебно втікли штабовим потягом з під Крутів відомі поки-що два: Носенко і Тимченко. Забравши зі штабовим потягом вагон з набоями для рушниць, а тако-ж з гарматами, вони цим самим позбавили можливості студентський курінь ставити довший опір, а може й врятуватися».

Полковник Г. Пороховський, подякувавши організаторам відзначення сумної дати бою під Крутами, висловлює своє велике задоволення як раз з того, що ініціатори його, віддавши пошану героям, зупинилися й на негативних моментах цієї трагедії. Бо, на думку промовця, не лише бій під Крутами, але й вся боротьба українського народу — особливо останньої сучасної нам доби — була цілковитою трагедією. Провідники недоцнювали ваги національної збройної сили і замість того, щоби її будувати, вони часом руйнували українську армію. Не кажучи вже про те, що наші ліві кола — устами В. Винниченка — заявляли, що демократичній країні не личить мати армію, сама будова армії на підвалинах платності, наймання тих вояків, які мали боронити свій край, була хибною.

Далі промовець зупиняється на тих умовах, в яких переводилося формування Січового Стрільцтва на західних землях України і на тому вирієві революційної завірюхи, в якій говловним чином завдяки героїзмові, енергії й передбачливості Симона Петлюри, пощастило утворити

певні кадри української армії. Промовець тут-же підкреслює, що творення її відбувалися в умовинах надзвичайно тяжких, в умовинах безперервної і до того-ж нерівної збройної боротьби.

Нарід України, спантеличений демагогією большевиків, жадав у першу чергу землі, а не патріотизму. Де-які ліві кола розгубилися й не знали, що робити, властиво вони не могли самоозначитися й определити хто вони: чи вони українці, чи большевики

До армії вливалось тако-ж чимало й російського елемента, який був настроєний антиукраїнськи, але й таїв у собі, а часом і одверто демонстрував свої антиукраїнські почування. Були серед них і так звані малороси, що мали українські прізвиська, але почування російських вихованців. Частина з них, як полковник Ліпко, пішли потім до большевиків, а друга частина була байдужою до долі України й тремтіла лише за свою шкіру.

Старшини-ж українці, що винесли на собі разом з українським вояцтвом увесь тягар цілої української визвольної боротьби, а потім пішли з ним разом і на чужину, були гідними високого звання патріотів і виконали свій обов'язок перед батьківщиною сумлінно і до кінця.

«Ми, — закінчує свою промову полковник І. Пороховський, — понесли великі жертви, мали багато трагедій в недавній визвольній боротьбі, одною з таких трагедій були й Крути, де по-лицарськи загинула наша молодь, але жертви ці окупуються тими здобутками, які ми набули ними та якими ми наблизили час нового відродження державної самостійності України».

Др. В. Трепке підкреслює, що бій під Крутами не був подією, яка вирішувала долю всієї, а навіть і дальшої долі української визвольної боротьби, але по обставинах цього бою, по тому героїзмові, який виявила там українська молодь, він має більше значіння, ніж сотні років теоретичних дискусій. Він дає мучеників, він творить нових героїв, він накладає обов'язок на живих.

Сотник О. Долинюк погоджується з референтами про події під Крутами в тому, що ми так само, як це робить лікар, не мусимо боятися доторкуватися до наших болючих ран. Тим часом робити це мусимо з надзвичайною обережністю.

Найліпший провід нічого не вдіє там, де в масах не має виразно викристалізованої мети й глибокої національної свідомості.

Цим сотник О. Долинюк не хоче сказати, що провід в нашій визвольній боротьбі був бездоганним. Він не завше був на висоті своїх відповідальних і великих завдань, він робив помилки, але в першу чергу не витримали державного іспиту маси, ми всі.

Далі, промовець з приємністю констатує, що українське студентство Букарешта, яке організувало це свято, уникло характерної для українців звички все узагальнювати.

Закінчує промовець поданням кількох розпачливих моментів з боротьби на Великій Україні, в якій він, так само, як і значна частина його товаришів зі західних земель України, приймав живу й активну участь.

Висловив своє вдовolenня з дискусій і присутній на святі нинішній сенатор від Буковини д-р Д. Маєр-Михальський, який тако-ж служив у свій час в українській армії і ніс в її лавах її тяжкий, але почесний хрест.

Свято затягнулося до пізньої ночі. Не зважаючи на те, що був будній день (понеділок), що присутні на святі прийшли на нього або після цілоденної праці, або після стомлюючих студій, на обличчях у всіх світілося бадьоре піднесення, а блискучі очі та рожеві обличчя свідчили про те, що спогади з визвольної боротьби, її вдачі і невдачі, відживлені незабутні сторінки української історії, викликували глибокі патріотичні хвилювання й переживалися знову присутніми.

Дмитро Геродот.

(Далі буде)

Лист з Далекого Сходу.

Переглядаючи українські журнали та часописи, приходиться дуж часто звертати увагу на то, що як пишеться про наші далеко-східні справи й зокрема про сучасне положення української колонії тут.

Майже вся преса, починаючи від емігрантської до галицької, робить ту помилку, що часто дивиться на сучасний Китай, як на щось солідне й авторитетне, а крім того як на країну, де можна жити так, як це робиться в Європі чи Америці.

Автори тих статей не розуміють основного факту, що Китай це не країна якоїсь старої культури, правда окремішної від нашої європейської, але що цієї культури в європейському розумінні зовсім не існує, бо ніяк не можна рахувати культурою того, що всі посади урядовців займаються за гроші, що посаду треба купити, що всі доходи-прибутки якої установи, навіть поліції — це є власність начальника, що службовці працюють для його, а не для держави, що нарід взагалі не має абсолютно ніякого поняття про честь, обов'язок та довг супроти держави та нації. Гомінданівська ідея ще може мала якусь ідейність, але тому, хто познайомиться з її теорією (є, між иншим, видання московською мовою газети «Гун-бао» в Харбині «Принципи Сан-мін»), уявляється, що вся ця теорія дуже слаба, що це нїби початоки якоїсь первісної культури.

Ось в такому розумінні справи треба підходити і до питань Далекого Сходу, а особливо до розуміння тієї праці, що зараз провадиться в Маньчжу-го, молодій державі, що повинна грати велику роль в майбутньому Далекого Сходу, бо тут закладаються підвалини для активної ліквідації всіх комуністичних заходів та агітацій в Азії. Тут кується сила, котра повалить впливи комунізму в Азії і поставить йому активну стіну націоналізму і організованої сучасної системи. На жаль, європейська опінія не розуміє часто цього активного прагнення для створення анти-комуністичного заборона, не розуміє його ваги для сучасного культурного світу. Маньчжу-го існує і чим далі, то все активніше починає працювати. Його апарат міцніє, нові лави урядовців приступають до роботи, закладаються нові організації; між иншими, треба занотувати встановлення твердих законів для праці і відповідальности урядовців, а особливо важним є створення державної скарбниці, всі доходи йдуть до неї і звідтіля вже урядовці будуть отримувати свою платню. Ця для сучасних Хин абсолютно нова ідея і зовсім не зрозуміла.

Кладеться твердий кінець погляду, що скарбниця установи — моя... як на це звикли дивитися раніше.

Рівночасно в країні твердіє японська активність; японці мають великий вплив на сучасну державність, але вони виступають тільки на захист інтересів держави, а в розпорядок місцевих установ майже не втручаються. Війська провадять велику боротьбу з ріжними анти-урядовими чинниками, котрих тут звуть бандитами або старо-гірінцями, великі відділи їх майже всі вже ліквідовано і залишилися тільки маленькі групи в 100-1000 чоловік, котрі вештаються в далеких і малонаселених місцевостях, а подекуди люде, обдурені ріжними знахарями та чарівниками, під впливом закліть організують відділи «червоних списів» або «великих магів», йдуть з голими руками супроти японських мілітарних сил, котрі зустрічають їх кулеметами та аеропланами з бомбами.

Гинуть сотками і мають думки, що всі вони будуть ще раз жити в добрі, але вся ця агітація вже іде на нівець, бо грошей Чжан-шун-лян, бувший голова Манджурії послає все менше. Скоро все це буде зовсім ліквідовано і тоді країна почне жити спокійно.

Це загальне становище краю, що-ж торкається до життя наших українських установ та їх становища то про це буде добре оповідати новий двотижневик, що почав виходити тут («Листи з Далекого Сходу», адреса: Харб.н, Манджурія, Р. О. Вох 25). На загал треба сказати, що наше ім'я

стоїть тут дуже добре, бо не було ні одного випадку, коли б українське ім'я було дискредитовано. Всі виступи були організовані, завжди достойні і добре відповідали моментів. За це належить дяка нашим керівникам, а головним чином місцевій «Просвіті», що зуміла надати організованість українському життю, правда, дуже може ще слабому, не такому, що могло б захопити всю етнографічну нашу масу, але всім добре відомо, що для притягнення всієї нашої української маси потрібно способів надзвичайних.

Так зараз з ініціативи харбнської «Просвіти» було закликано всі чотири харбнські організації, як то «Просвіта», «Союз Української Молоді», «Українську Парафію» та старих діячів «Українського Клубу» до об'єднання, котре і було 15 грудня м. р. створено, як Український Національний Громадський Комітет.

В січні з ініціативи де-кого із наших старих діячів було засновано нову організацію, так звану «Українську громаду в межах Манджурії та Монголії», котра після створення держави Маньчжу-го перетворилася в «Українську Громаду в Маньчжу-го». Ця нова організація початку робила заходи, щоб об'єднати біля себе всіх, навіть з'їсти такі організації, як «Просвіту» та інші, але ці заходи привели до того, що ця громада по кількох зібраннях побачила, що треба шукати згоди з Укр. Нац. Гром. Комітетом, а тому покликала його представників на спільну нараду. Спочатку ці наради відбувалися у УНГКомітета, а потім були і в помешканні Громади і закінчилися вони підписанням умови, що нова організація не буде робити самостійних заходів, що вона пошле своїх представників до Комітету, і таким чином фактично було проведено повну координацію всіх сил місцевого українства.

Комітет складається з 16 делегатів, при чому на чолі стоїть президія, а головою президії обрано інж. В. А. Кулябко-Корецького, бувш. міністра Української Держави, людину, що відано працює для української справи.

Цей комітет в часи перебування тут слідчої комісії Ліги Націй одвідав секретаріат комісії і передав йому спеціальний меморіал про становище тутешнього українства, а головним чином — петицію про повернення будинка Українського Клубу, що було конфісковано старою хинською владою.

В той же час цей комітет піклується справою визволення будинку і майже що-дня має побачення та ріжну роботу в українських ділах. Праці у нас тут досить, але замало людей, бо ті, що мають гроші і могли би підтримати справу, зовсім не цікавляться нашим ділом, а ті, що працюють, майже нічого не мають. Справа виглядає так, як це було за старих часів на Великій Україні, але є добра ознака та, що лекції «Просвіти» та сама праця Громадського Комітету викликали зацікавлення широких шарів українського громадянства. Ідуть до нашого діла тепер часто люди, що раніше віддавали душу за московську справу, що були ширими «общеросами», котрі не признавали за українством нічого доброго окрім хіба мрій про якийсь «малоросійський борщ та горілку з варениками, галушками, гопаком». Тепер цього все менше спостерігається тут.

Чужинці, в тому числі і москалі, все більш приглядаються до нас і навіть кажуть, що «хахли» мають єдність, що вони сильні своєю організованістю.

Хочеться, щоб це було дійсною правдою, але для цього ще потрібна широка праця, а головним чином потрібна своя газета, і тепер робляться всі заходи для видання тижневої солідної газети для місцевого українського і чужинного населення. Преса це одинокий порятунок для нашої справи. Маючи біля 50 тисяч українського населення тут в Північній Манджурії, до цього часу не могли ми створити свого власного часопису, але цьому причини — ті загальні обставини, що були тут утворені московськими урядами та урядовцями. Харбін до цього часу ще жив душою і думками, як це було колись в Росії, але тільки тепер самі москалі починають бачити, що підвалини їхнього «благоденствія» хитаються, що йде нова сила, котра

**Хор радника Купчинського, що брав уділ в панахиді по бл.
п. С. Петлюрі у Львові. (Світлина М. Чарнецького).**

зовсім не хоче орієнтуватися на минуле, що буде підвалини для життя і державности.

Цікаво відмітити те, що виступ московської еміграції тут і їх специфічна не-організованість роблять свою агітаційну роботу і авторитет москалів де далі, то всі більше псується і це відбивається негативно на їх діяльності. Так, наприклад було засновано з великою помпою нове товариство, котре звалось «Русское Общество в Манджурії и Монголіи», ця організація прийняла до свого складу до 6000 членів, робила велику акцію як раз перед приїздом комісії Ліги Націй, але коли делегація від цього товариства пішла до комісії, то її чимись заходами було не прийнято. Тепер недавно поліція місцева відмовила від затвердження статуту. Почався розвал і тепер вона майже не існує.

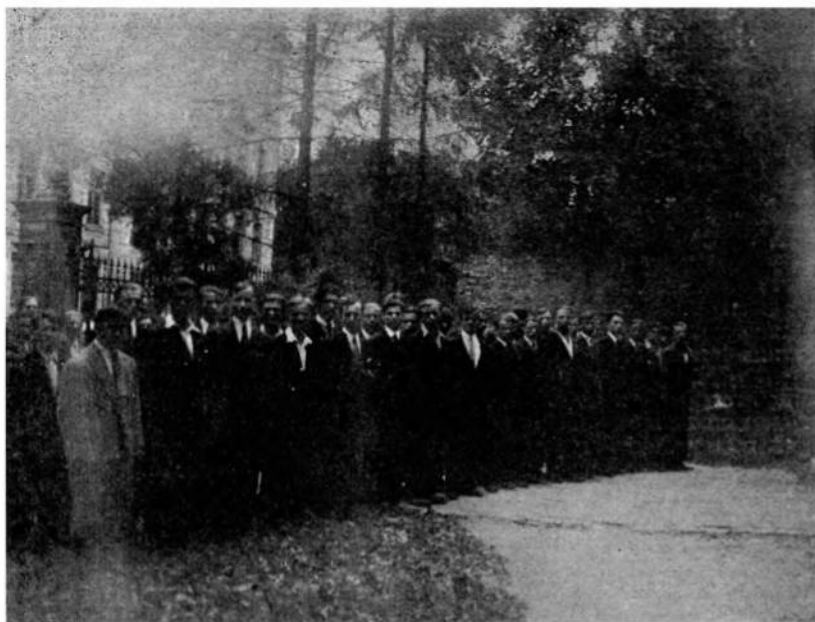
Так робиться і в других організацій, але є кілька і здорових, як наприклад Біженецький комітет, але це виключно благодійна організація і вона не грає політичної ролі. Там працює кілька і наших «енків».

Ось це будуть головні новинки з нашого тутешнього життя, але я маю надію, що в слідуючому листі зможу дати більше добрих відомостей.

Пригорець.

Лист зо Львова.

Заходами і стараннями Філії УЦК у Львові 29 травня 1932 року в православній церкві при вул. Францішканській відбулася панахида за спокій душі бл. пам. Головного Отамана Військ УНР і Голови Дирек-

Чота Луговиків після панахиди. (Світлина М. Чарнецького).

торії Симона Петлюри з нагоди 6-ої річниці трагічної його смерті. Перед початком заупокійної відправи, що розпочалася в год. 13 ій, зібралася до церкви вся українська еміграція, що проживає у Львові, представники галицького громадянства, серед яких можна було побачити переважно найближчих співробітників покійного Отамана. Крім того від українського спортивного Т-ва «Луг» прибула чота луговиків під командою Ю. Мамчака, від місцевої польської влади були присутні вищі представники не тільки цивільної, а й військової влади.

Службу Божу відправив о. ігумен Пантелеймон, а проспівав її мішаний хор радника Купчинського, який і цим разом був на висоті свого мистецького завдання. Усю панахиду хор проспівав у старо-східніх православних мотивах, викликаючи колосальне вражіння величчю простою та урочистою гармонійністю звуків сумного православного обряду. Містичне вражіння від співу збільшувалося ще тим, що усю панахиду хор співав по українськи. Численно зібрана публіка виходила з церкви в урочистому настрою, під вражінням глибоким заупокійної служби Божої і співу зразкового церковного хору.

У вечері в домівці українського спортивного Т-ва «Луг» (Коперника, 5), користаючися доброзичливим відношенням голови названого Т-ва д-ра Дашкевича, зійшлася українська еміграція (переважно б. вояки армії УНР). На зібранні голова філії УЦК інж. Кузьминський в своєму вступному слові звертає увагу зібраних на ту сумну подію, 6-ту річницю якої сьогодні обходимо, а наслідком якої від руки нашого ворога впав у Парижі Голова нашої держави і Головний Отаман Симон Петлюра.

З черги заб.рає слово полк. Благод.р Олександр і оголошує старанно опрацьований реферат про життя і діяльність бл. пам. пок. Симона Петлюри. Референт у своєму рефераті з одного боку підкреслив ті заслуги покій-

Українські Соколи під час походу на ІХ всесокольському злеті у Празі 6. VII. 1932.

ного в нашій визвольній боротьбі, завдяки яким ім'я його записано золотими літерами в українській історії, а з другого боку вказав на брак матеріалів для докладного ілюстрування його життя і діяльності, а тому обов'язком нас всіх—петлюровців і непетлюровців—державників відшукати як найдокладніші матеріали, аби крок за кроком прослідкувати його усіяний тернами шлях, бо ідея, якій він служив до останку, не занепадає, не загинула.

Взагалі треба сказати, що вражіння з сьогорічної панахиди більше, ніж відрадне, бо до церкви прийшли помолитися за душу покійного всі не тільки без різниці територіяльного походження, а й віроісповідання, і то прибула переважно молодь, якій доля майбутности української нації не є байдужою. Присутність же на панахиді в такій кількості місцевої української ремісничої молоді вказує на те, що вона вже зрозуміла, ким був для всієї України покійний.

М. Чарнецький.

Українці на ІХ всесокольському злеті в Празі

Від 5-го червня і до 6-го липня включно жила Прага гарячковим життям, повним руху і натхнення. На 1932 рік припав не тільки черговий злет соколів, але й 100 річниця народження творця «Сокола» д-ра Мирослава Тирша. Сьогорічний сокольський злет був правдивим народнім святом, участь в якому взяла вся Чехія та багато чужинців, що мають свої сокольські організації або симпатизують соколам. Властиво, підготовка до сьогорічного злету велась вже давно, а серйозні праці розпочалися вже минулого року. Для ІХ всесокольського злету було перебудовано, власти-

во побудовано новий прекрасний стадіон, розрахований на 17,000 вправляючих та приблизно на 200 тисяч глядачів. До стадіону було проведено нові та оновлено де-які трамваєві лінії, що мусіли обслуговувати учасників та гостей. Навкруги стадіону виросло ціле місто крамниць, ресторанів, каварень, де життя кипіло від раня до вечера. На «виставці» було улаштовано сокольську виставку та різні вечірні розваги та виступи соколів і їх гостей.

Головні дні злетові припали на 3-6 липня. В ці дні Прага дійсно переповнилася по береги своїми і чужими гостями.

У ІХ всесокольському злеті цього року взяло участь багато чужих соколів, особливо соколів-слов'ян. Так, наприклад, югослов'янських соколів приїхало на злет коло п'яти тисяч. Приїхали соколи і з Америки. Взяли участь у цьому злеті і наші соколи-емігранти.

Тяжка праця чекала на злеті нашу невеличку групу соколів, що не боялася величезних труднощів, які їх чекали і зустріли, і не дивлячись ні на що, вирішила, що в такому міжнародньому виступі мусить бути і Україна належно репрезентована. І праця їх увінчалась належним успіхом.

В першу чергу виникли перепони, які скрізь зустрічають українці, як представники недержавного народу. Офіційне відношення до наших соколів з боку упорядчиків було більше, як холодне. Цьому не мало сприяли і різні політичні міркування та обставини, серед яких проходив злет. Та зате широкі кола чеського громадянства показали, що їх відношення до українців цілком протилежне тому, яке виявляють офіційні чинники.

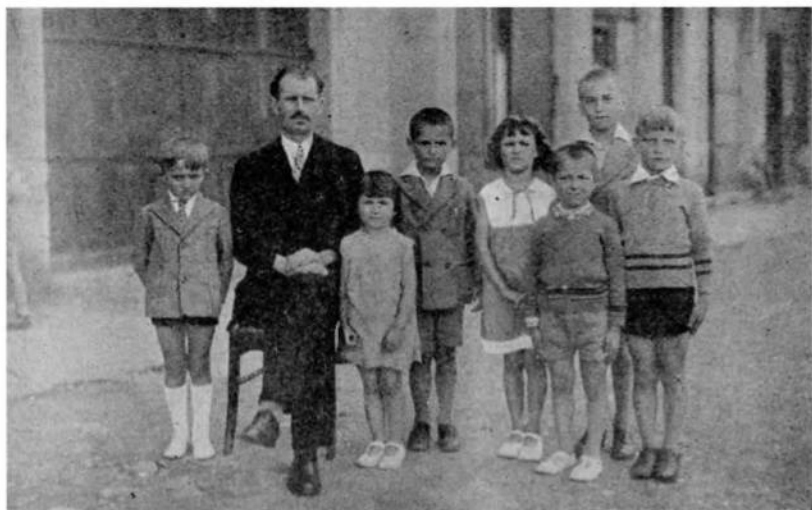
Другою перешкодою був матеріальний стан Українського Сокольського Союзу за кордоном. В той час, коли представники інших народів приїхали на злет озброєні підпорами з державних скарбниць, українці мали в руках дуже невеликі засоби, зібрані головним чином серед еміграції, яка вже сама не має з чого давати і часто віддає буквально останні копійки. Та не дивлячись і на цю перешкоду, наші соколи зуміли все-ж з честю і достоїнно себе зарепрезентувати.

Через невелику кількість учасників не змогли українські соколи виступити з вправами, як самостійна група, а тому взяли участь у загальних вправах чеських соколів, серед яких виділялися своїми синьо-жовтими поясами. Таку-ж участь взяли наші соколи і в різних сокольських змаганнях, під час яких один з українців — Іван Додура став переможцем і був нагороджений лавровим вінком.

На сокольській виставці мали українці самостійний відділ, що користався великим успіхом. Багато з виставлених нашими кооперативами ві Львові експонатів було розпродано. Велика пропатаційна робота велась під час виставки і мабуть матиме свої наслідки для поширення наших ідей серед широких мас не тільки чеських, але й закордонних.

4-го липня представники різних слов'янських сокольських груп виступали на «виставці» з своїми співами та танцями. На виступ зібралось більше як сто тисяч глядачів. Взяли участь у цьому вечері і українці. Тут виявилась щира, чиста симпатія широкого чеського загалу до українців. Бурхливі оплески, крики: «Хай живе самостійна Україна», «Не дай-теся, борітеся і переможете», сокольське «Наздар» були нагородою нашим соколам за всі їх старання. Таким же успіхом користувалися вони і на другий день, коли виступили з співами і танцями в соколовні в Нуслях, яка взагалі завше широко і братерськи вітає наших соколів і в якій не давно складали наші соколи й присягу. Тут один з чехів-упорядчиків сказав дуже теплу і повну надії на краще майбутнє України промову. 5-го-ж на вечері Лужицьких Сербів виступив з сольовими співами і наш артист Борис Самойлович. Його виступ був одним з найкращих виступів того вечера.

Та головним днем для соколів був день 6-го липня, день всесокольського походу Прагою. Вже ранніми годинами вулиці, якими мав іти похід, були переповнені празькими і приїзжими глядачами. Де-хто спав на вулицях, щоб зайняти добре місце. Кількість глядачів ураховується більше

Українська дитяча початкова школа в Ліоні.

як на дві третини мільйона. Похід розпочався точно о 9-й годині і протягнувся більш як чотири години під-ряд. Всіх соколів у поході взяло участь по-над 63 тисячі. Приглядався походу і президент республіки проф. Т. Г. Масарик та безліч чужих визначних гостей. Взагалі президент був присутнім на всіх важніших сокольських виступах. У поході взяли участь і наша жменька соколів (69 соколів і 18 соколок).

Першими в поході йшли гості не-соколи та соколи не-члени Всеслов'янського сокольського союзу. Серед останніх, щось шостими від початку, йшли українці. Мальовничі народні убрання соколок, сині мов волошки сорочки соколів та їх мазепинки творили яскраву пляму на тлі червоної та червоної барви, що переважає в більшості одягів інших соколів. Попереду нашої групи йшов староста Сокольського Союзу за кордоном інж. Прохода. За ним десятилітній соколик в народньому убранні ніс таблицю з написом «Українці», далі соколки, за ними два стрункі соколи з прапорами в синьо-жовтих барвах — один Українського Сокольського Союзу за кордоном, другий — Подєбрэдської української сокольської групи. За прапорами соколи — веселі, бадьорі. Навтоп приймав наших соколів дуже широко. Крики «Хай живе самостійна Україна», «Наздар, українці» чулись протягом усього шляху походу, а місцями українцям робили правдиві овації. На площі коло пам'ятника Гуса перед президентською трибуною почесних гостей наші соколи разом з іншими соколами-гостями стали шпалірами і пропустили повз себе весь сокольський похід.

В час злетових днів поклали наші соколи вінки на могили творців сокілства д-ра Мирослава Тирша та Фігнера.

На жаль, чеська преса пішла за офіційними представниками чеськими і виступи українці в або цілком змовчувала, або згадувала про них скупо і не виразно, не раз уникаючи навіть назви українець, вживаючи замість того слова «козаки» або щось подібного.

Українська колонія в Празі улаштувала своїм соколам, частина яких приїхала з далеких м.ст Чехословаччини, тепле прийняття 4-го липня у великій залі однієї з кращих ресторацій. Було там виголошено кілька

промов представниками різних організацій та установ. Виступив тут з гарячою промовою і представник чехів — сокол проф. др. Ю. Гібш.

На ІХ всеокольському злеті доказали наші соколи, як невеликими силами, але при широму гарячому бажанні можна зробити велике діло, корисне всій нашій справі.

Х. К.

Українські пластуни на югослов'янському Джемборі в Загребі.

В зв'язку з тим, що на чеському університеті в Празі значно підвищено платню за навчання (особливо на медичному факультеті) багато наших студентів подалося до югослов'янського університету в Загребі. Між тими студентами були й пластуни, які відразу зорганізували там пластовий гурток «Перелетних» та приєдналися до Союзу Українських Пластунів-Емігрантів (СУПЕ).

На початку липня с. р. відбулося в Загребі югослов'янське Джемборі (пластовий збвиг), на яке були делеговані пластуни майже всіх європейських народів, що входять до Міжнародного Скаутового Бюро. На жаль, українці, як недержавна нація, ще й досі не добилися їхнього прийняття до цього союзу (хоч вірменська й російська еміграція мають там своїх представників). Це справляло українським пластунам багато труднощів що-до їхньої участі на Джемборі. З тактичних міркувань довелося їм виступати в союзі з чеськими пластунами, в якості окремої одиниці, що репрезентувала собою СУПЕ.

В день урочистого походу містом українці йшли на другому місці з своїми кур'нним прапором. Національний український прапор було несено спереду разом з іншими прапорами народів. Порядок походу був такий: чехи, українці, мад'яри, росіяне, представники Франції, Англії й Австрії і, нарешті, різні частини югослов'янського пласту.

В таборах український гурток мав своїх два шатри з написом «Україна», а на високій шоглі маяв жовто-блакитний прапор.

В шатрах була маленька виставка: були тут різні пластові видання, фотографії з українського пластового життя, листівки з портретом Шевченка й мапою України, пластові наліпки то-що. Шатри відвідувало багато чужинців і югослов'янського громадянства. Тут пластуни подавали різні інформації про Україну і де-кому дарували на пам'ятку щось із пластових видань.

Між іншим одвідав виставку й представник Англії — один старенький пластун. В н виявляв велику прихильність до українських пластунів, а коли довідався, що українців ще й досі не прийнято до Міжнародного Пластового Бюро, обіцяв інтервенювати в цій справі у належних чинників. В особі англійського представника зустріли наші пластуни свого щирого прихильника.

Крім того багато приятелів знайшли українці серед чужинців, особливо серед югослов'янських та чеських пластунів. Тому, що українців було всього 8 душ (між ними один представник Закарпаття), українська пластова відзнака, якою запаслися наші представники, мала велику цінність. Щоб здобути її підчас «ченджу» (обм ну) чужинці давали кілька своїх. Треба зазначити, що кожен пластун почуває себе майже героєм, як що здобуде собі пластові відзнаки всіх народів.

Взагалі, коли б не рахувати недобрі зазіхання де-яких наших сусідів, вражння від Джемборі лишилися б дуже світле.

Не можна оминати тут і українського громадянства з Загребу, яке дуже прихильно поставилося до виступу українських пластунів та підтримувало їх як морально, так і матеріально.

На прікінці слід виявити подив, що такий маленький гурток майже без коштів і в чужій державі так зумів зорганізуватися й гідно репрезентувати свій нарід.

Тут треба висловити побажання, щоб цей молодечий запал і щире завяття не покидало наших пластунів, а міцнішало на далі і щоб на все-світньому Джемборі в Будапешті (1933 року) українські пластуни нагадали світові за нашу батьківщину.

О. С.

З життя й політики.

— Підкарпатська проблема. — Стан Підкарпаття після прилучення до Чехословаччини. — Сучасні відносини. — Завдання влади і місцевих чинників. — Перспективи.

Присвячуємо цей наш огляд темі, якої ми до цього часу не порушували. Хочемо спинитися на цей раз на тих відносинах, які панують на нашому Підкарпатті, тій частині нашої землі, яка увіходить до складу двох адміністративних чехословацьких одиниць — Підкарпатської Русі і Словаччини. (Пряшівщина). Стан і відносини на цих землях притягають все більшу увагу не лише української і чеської, але і європейської преси, спеціально цього року в зв'язку з голодом, що панував на Верховині. З другого боку, ці землі з поступаючим все далі розпорошенням української еміграції дають притулок все більшій кількості українських емігрантів.

* * *

Не підлягає сумніву, що Чехословацька республіка, обнявши владу над українським Підкарпаттям, опинилася перед дуже складними завданнями як господарського, так і культурного і адміністративного характеру. Господарські Підкарпаття було зв'язане з тими землями, які тепер одділено від нього чехословацьким державним кордоном. Ліс з Підкарпаття знаходив збут передовсім на мад'ярських ринках. З Угорщини діставало Підкарпаття хліб, що йому бракував; там же знаходило собі заробітки велике число робітників з Підкарпаття. Залізнична сітка, яку має Підкарпаття, давала найкоротші виходи на мад'ярські ринки. Приєднання до Чехословаччини при цих умовах мусіло змінити весь уклад господарського життя Підкарпаття. Ставило воно до розв'язання перед державною владою дуже складні завдання. Не менше складні завдання стояли перед державною владою в царині адміністрації і культурно-освітньої політики. Відносини в царині адміністрації на Підкарпатті відбивали феодално-панські відносини, що існували на Мад'ярщині; вони базувалися на пониженні місцевої людности, на вихованні її в напрямі безумовного послуху до панів адміністраторів всіх рангів; вони стреміли до витворення провалля між тими, які керують, і тими, які мусіли підпорядкуватися; вони творили поважні перешкоди до заведення в країні відносин, які б відповідали духу модерної європейської державности. Треба до того додати, що здійснювати в підкарпатському житті принципи модерної європейської державности, які відповідали б духу чехословацької конституції, довелося в умовах низького культурного рівня населення і великої недостачі місцевої інтелігенції, що є наслідком неминучим тої політики національного утиску, яку послідовно переводила Угорщина.

* * *

Як вив'язалася Чехословацька республіка з тих завдань, які стояли і стоять перед нею на Підкарпатті? Само собою, час приналежности Під-

карпаття до Чехословаччини є занадто короткий і недовгий для того, щоб можна було вимагати полагодження підкарпатських справ в повному розмірі при тій їх складності, приближну схему якої ми навели вище. Проте треба констатувати, що задоволених сучасним станом на Підкарпатті, здається, нема ані в підкарпатських, ані навіть в чеських колах. Результати державної політики і її досягнення доводиться оцінювати не лише з погляду зробленої затрати людської енергії і матеріяльних засобів, але тако-ж з погляду того ефекту, який справляють певні державні заходи в громадській свідомості і громадській opinio. З цього погляду дотеперішні результати заходів чехословацької державної підкарпатської політики трудно оцінити позитивно. Різко негативну оцінку сучасних відносин на Підкарпатті ми раз-у-раз знаходимо в двох чеських органах, які репрезентують партії, що увійшли до складу сучасної урядової коаліції «Praví Lid'y» і «Lidov'ich Novina'x». Незадоволені ними так само нац.-демократичні «Narodni Listy». Навіть в місцевому неофіційному чеському офіціозі «Podkarpatsk'ich Hlas'ax» в одному з останніх чисел (ч. 179 з 10.VIII) ми знаходимо цікаво признання: «Не дивуймося — говорить офіціоз, — нашим русинам, що вони незадоволені; адже-ж вони ставлять такі мінімальні життєві вимоги і ті не цілком виконуються». Це признання робить офіціоз, оповідаючи, як в результаті пристосовування празьких обставин заряджень в Рахівській окрузі, як і в інших, забракло основного продукту виживлення місцевого населення — кукурудзи — ціна на неї піднялася з 72 кч. за сотнар до 100 і вище кч., в той час, як на румунському кордоні ця кукурудза коштує 55 кч. за сотнар.

Що-до настроїв самого Підкарпаття, вони найкраще характеризуються тим, що Підкарпаття стало найзначнішим огнищем комунізму в Чехословаччині. Характеризуються вони так само становищем підкарпатської преси, починаючи «Українським Словом» і «Свободою» і кінчаючи «Карпаторусским Голосом» і «Русским Вѣстником».

Сучасний стан відносин на Підкарпатті отже не задовольняє не тільки тих, які добровільно прилучилися були після закінчення великої війни до Чехословаччини, але й тих, до яких Підкарпаття прилучилося. Розуміється, як серед чехословацького громадянства, так і на Підкарпатті можемо знайти певні групи непоправних оптимістів, які при всяких обставинах повторюють і, очевидно, будуть повторювати, що на Підкарпатті все мається гаразд. Проте думаємо, що питомий тягар таких непоправно оптимістичних груп є остільки незначний, що над їх настроями і поглядами можна вільно перейти до порядку денного без обговорення.

* * *

Не будемо спинятися над тим, оскільки оправданим є це загальне невдоволення пануючим станом відносин на Підкарпатті, над тим, в якій мірі воно викликано дійсно існуючими об'єктивними відносинами, а в якій мірі воно є результат спеціальної повоевної перешкоди і так само повоевного збільшення тих вимог, які ставляться до державної влади.

Хочемо констатувати лише, що існує загальне невдоволення сучасним станом ставить поважні завдання як і перед владою Чехословаччини, так і перед тими місцевими чинниками, що ведуть перед у тутешньому життю.

Чехословацька влада мусить рахуватися з тим фактом, що для полагодження підкарпатських справ вона має певний обмежений час, — який кінчиться з наступленням стабілізації на Сході Європи. Коли така стабілізація наступить, сотвориться серед населення таке психологічне успокоення, при якому полагодження підкарпатських справ, як що вони не будуть до того часу полагожені, буде у високій степені утрудненим. З цього стану здавали собі справу після приєднання Підкарпаття дуже впливові чехословацькі чинники, висловлюючи думку, що для Чехословаччини Підкарпаття є депозитом для Росії чи України. Тепер чехословацькими колами ці думки ґрунтовно призабуті.

Ще більші, ще поважніші завдання покладає сучасний стан на Підкарпатті на ті місцеві чинники, що ведуть перед у тамошньому житті. Адже-ж вони мусіли б бути безпосереднє зв'язані з місцевим життям, мусіли б найвиразніше відчувати всі його ненормальності. Проте повстає питання, чи є вони, ті місцеві чинники, що ведуть перед в підкарпатському житті, і чи є вони з ним зв'язані тісно і нерозривно. Вражіння повного одриву провідників од мас, повної відсутності тіснішого контакту з ними справляє все те, чого свідками є ми в місцевому підкарпатському житті. Схоластичні суперечки на язикові, правописні і ґраматичні теми стоять в центрі уваги. Розбиття на дрібні, взаємно побороючі себе групи є основною ціхою місцевих відносин. Поруч з тим і разом з тим мінімальна органічна робота в цілях задоволення безпосередніх потреб людности. Робота над економічним піднесенням населення, організація кооперативної праці, агрономичної допомоги, дешевого кредиту — все це стоїть на надзвичайно низькому рівні, і це при хроничнх злиднях і хроничному недоданні величезної частини підкарпатської людности. При низькому культурному рівні населення, при колосальній недостатці місцевої інтелігенції переводиться систематичне руйнування руками не-місцевих людей існуючої школи шляхом все дальшого збільшення язикового хаосу. Чи всі ці сумні факти і прояви були б можливі, коли б місцеві чинники дійсно тримали руку на живчикові місцевого життя?

* * *

Проте думаємо ми, що, не зважаючи на невідрадній стан сучасних відносин на Підкарпатті, є все таки надія, що вийде воно з теперішнього блудного кола. Думаємо, що населення знайде шляхи, щоб формально існуючі в країні демократичні форми перетворити в живу дійсність і щоб використати те, що може дати демократичний режим, для культурного розвитку і економічного піднесення. Шлях до цього на Підкарпатті є один — поширення української національної свідомости, використання того, що витворив український рух, збільшення впливів і ролі українського напрямку. На цей шлях Підкарпаття вже стало, має на ньому ряд досягнень. З дальшим поширенням української національної свідомости нерозривно зв'язано оздоровлення існуючих відносин на Підкарпатті.

В. С.

3 міжнароднього життя.

— Германські справи.

Міжнароднє політичне становище, як того й можна було сподіватися за час літніх ферій не стало веселішим, ні спокійнішим, ніж то воно було на початку літа. У центрі європейської уваги та європейських турбот, — як то вже повелося після війни, — стоїть і зараз Германія, її зовнішні виступи, а особливо мінливі стадії її внутрішньої еволюції, яка ще не дійшла свого кінця; не виявила ще навіть своєї остаточної напрямної лінії. На цьому місці не раз розважалося, чому властиво такі важливі для Європи ті, здавалося б, чисто внутрішні процеси, які переходять в Німеччині. Повторимо тому лише: важливі вони тому, що в найтісніший спосіб зв'язані з системою міжнародніх взаємовідносин в Європі. Бо-ж від того, хто та яка верства народня поведе за собою в середині Германію залежить тако-ж і міра спокою чи заколотів на зовні.

Така зв'язаність внутрішньої та зовнішньої політики властива не тільки самій Германії; вона існує скрізь і всюди, у держав великих і малих. Але, — поминемо народи малі (роля їх невелика), — в усіх великих народів Європи та зв'язаність уже давно стабілізована, а тому не має в собі елементів якихось несподіванок. Приклади: Англія, Франція, навіть

Італія, що стабілізувалася у фашистському напрямі. Усі — політики й неполітики — дуже добре знають, чого в міжнародних відносинах можна сподіватися від вище названих держав, а чого боятися не слід. Інакше з німцями. Свою колишню — імператорську — стабільність втратили вони разом з великою війською, республіканської — не набули, а яка буде їх майбутня зв'язаність — не знати, бо не видно ще, хто такі буде мати право й силу її виявити. А втім німці — великий народ і багато важать в міжнародних справах, бо на сьогодні навіть в їх руках лежать такі можливості, як східна чи західна орієнтація, існування чи занепад большевицького СССР, спокій чи заколоти на рейнських кордонах, мир чи війна на Сході Європи, а може й на Сході Азії і т. ин. Тому-то й не дивно, що Європа, а за нею й цілий світ так пильно й трівожно придивляється до того, що робиться в Германії, старанно реєструючи кожну зміну в її внутрішній ситуації.

На час, коли писано ті рядки, стан річей в Німеччині в загальних рисах більше-менше такий. Диктатура тріумвірату — Гінденбург, Брюнінг, Гренер — як відомо, впала ще до літа. Тоді-ж виявилось, що жадного тріумвірату в дійсності не було, що це була лише зовнішня форма фактичної персональної диктатури президента Гінденбурга. Старий маршал, по-друге обраний всенароднім голосуванням на посаду голови Германської республіки, цілком своєрідно зрозумів свої обов'язки і свою компетенцію. Всенароднє голосування він наче-то одчув як плебісцит, а свої обов'язки президента, свідомо чи несвідомо, прирівняв до обов'язків германського імператора довоєнного типу. Обраний по-перше — голосами правих партій, а по-друге — голосами центру й лівих, Гінденбург свою, необхідну для президента, надпартійність зрозумів в той спосіб, що видалив із влади нелюбий йому партії, — спочатку соціал-демократів, а за ними й католицький центр. Не маючи, однак, на милому йому правому флангові відповідно сильних політичних організацій, на яких міг би він спиратися, старий маршал вирішив обходитися взагалі без партій і склав чисто президентський кабінет із ближчих йому представників германських генералів та пруських юнкерів. Так вродилася імперська влада фон-Папена і Шлейхера, що й сьогодні ще стоїть на чолі Германії, спираючись лише на авторитет президента, на невелику групу правих націоналістів та почасти — на армію й поліцію.

Встановити таку імперську владу було відповідно легко, бо попередній канцлер Брюнінг, представник поміркованого католицького центру, під тиском президента сам подав до демісії, уступивши дорогу іншим. Тяжче було перевести аналогічну зміну в Пруссії, з Берліном на чолі, де многолітнім головою кабінету був соціал-демократ Браун, який не тільки не захотів іти на демісію, але й одмовився визнати президентський декрет, що ним було його звільнено з посади. Довелося тому на де-який час впрост заарештувати всіх міністрів Пруссії й силою, під охороною багнетів, одібрати від них владу, передавши її іншим людям — так званим імперським комісарам.

І дивна річ — ота славутня законопослушність німців. Скидали силою, будь-що-будь, цілком законний уряд, робили це серед білого дня на очах усіх людей в такому міліоновому місті, як Берлін, — і ні слова протесту проти перевороту, найменшого руху проти безсумнівного державного насильства. Навіть соціал-демократія, ця наче-то ультра-революційна партія, маючи за собою могутню партійну організацію, численні військові товариства з сотнями тисяч членів, якими вона за нормальних часів так ефективно загрожувала буржуазії, — і вона виявила абсолютну відсутність політичного темпераменту. В час, коли викликали силою з уряду ними ставлених людей, соціал-демократи не спромоглися навіть на якийсь мітинг протесту, а обмежилися лише тим, що подали до найвищого суду скаргу на неконституційне поводження влади фон-Папена. Цей, — те-ж свого роду законопослушний — жест не дав жадних наслідків, бо суд ту скаргу без вагання відкинув.

За десять днів після пруського державного перевороту відбулися

загальні вибори до Германського парламенту. Наслідки цих виборів більше-менше були відомі наперед. Коли б Германія мала, як Англія, вибори по округах з одним депутатом на округу, без сумніву Гітлер мав би в новому парламенті абсолютну більшість, і всім ваганням що-до дальшої політичної еволюції був би покладений край. Натомісць строга, скрупульозно розроблена пропорційна виборна система дала зараз такі результати. Усі середні буржуазні партії, такі характерні колись для Германії, погромлені до щенту, бо дістали від одного до максимум семи депутатів; зменшилися праві націоналісти, бо було їх в минулому парламенті 41, а тепер їх буде 37; зменшилися й соціал-демократи (було 143, тепер 133); устояв католицький центр (було й єсть 97 разом з баварською народною партією); натомісць збільшилися комуністи, що мали 77 депутатів, а тепер мають 89, але особливо збільшення виказали гакенкрейцери, що більше ніж подвоїли число своїх депутатів у рейхстазі (було 107, стало 230).

При таких умовах перед маршалом Гінденбургом встало питання про встановлення нової імперської влади, яка мусить, згідно з законом, стати перед рейхстагом, що його скликано на 31 поточного серпня. Кабінет фон-Папена-Шлейхера, що править зараз Германією, з 607 членів рейхстагу може рахувати на підтримку хіба-що 37 правих націоналістів, і з ними, явна річ, нема чого являтися до парламенту. Попередній кабінет Брюнінга мав підтримку центру, соціал-демократів і середніх буржуазних партій, що разом давали трохи більше за половину складу рейстагу. Тепер ця більшість перетворилася приблизно в третину, а крім того президент, викидаючи Брюнінга з посади канцлера, наявно виказав, що не хоче заводити цих партій до складу уряду. Зостаються гітлерівці та праві націоналісти, але й вони, разом узяті, не мають у новому парламенті більшості. Комуністи, що правда, напевно дадуть їм оту більшість, коли треба буде валити в парламенті ту чи іншу владу, але в усьому іншому гітлерівцям комуністи не товариші.

Аби роздуматися самому та дати час заспокоїтися політичним пристрастям, старий маршал після виборів виголосив декрет з наказом встановити громадське замирення на протязі десяти днів. Декрет цей замирення не дав, бо як раз за ці дні нараховано десятки вбитих і сотні ранених у політичних сутичках гітлерівців з одного боку — з комуністами, з другого — з соціал-демократами, а з третього — з жидами, проти яких з особливою силою за останній час стали виступати гакенкрейцери. Пристрасті і зосталися пристрастями, але політичні пересправи з партіями велися, а саме з католицьким центром та з гітлерівцями; соціал-демократів цілком обминули, як і комуністів, бо обидві ці групи марксистські, б тоб-то для Гінденбурга і його влади неперетравні.

На час, коли писані ці рядки, пересправи не дали якихось позитивних наслідків. Католицький центр був наче-то не від того, аби вступити до коаліції з гітлерівцями, але вимагав дотримання веймарської конституції, тоб-то стояв за оборону демократичної і парламентарної республіки. Такі вимоги не до смаку старому маршалові, не кажучи вже про Гітлера, а тому ця комбінація коаліції правих із центром упала. Впала за нею тако-ж і спроба на чомусь домовитися з Гітлером. На нараді з фон-Папенюм, а пізніше з самим Гінденбургом вождь гакенкрейцерів одмовився взяти на себе підрядну роллю, а вимагав тої позиції, яку зайняв Мусоліні в Італії після походу на Рим та побачення з королем, тоб-то повноти диктаторської влади. Інших коаліційних можливостей на сьогодні не видно в Германії. Єсть, правда, ще одна комбінація, а саме — залишити коло влади кабінет фон-Папена-Шлейхера і вислати його на засідання рейхстагу з відповідним декретом у кишені. Влада, діставши від парламенту вотум недовір'я, респускає його, призначає нові вибори і т. д. І так має повторюватися без кінця, аж поки в рейхстазі не виявиться сприятлива для Гінденбурга більшість, яка буде підтримувати все, що їй накаже президентська влада; або поки в тому-ж рейхстазі не витвориться однородня гітлерівська більшість, яка й скине не лише владу, встановлену Гінденбургом, але й його

самого. І хто знає, може, ця комбінація, при всій її недоречності, найбільше ймовірна.

Тим часом зараз в Германії йде боротьба за владу не стільки між тими чи іншими партіями, скільки між людьми, а саме — між Гінденбургом та Гітлером, що так недавно боролися між собою за посаду президента. Один із них вийшов із старої пруської аристократії, має вславлене війною ім'я вождя, якому за життя ставили пам'ятники, і представляє собою всі національні цноти до-воєнної розумно-консервативної Германії. Другий прийшов з низів, як салдат, виніс на своїх плечах всю вагу великої війни, безтрадиційний, бо хоч несе за собою так само націоналістичні й консервативні моменти, але деформовані, невипробовані, не зведені до логічної системи і хто знає, чи розумні. Один одному добровільно не уступить.

Хто стоїть за Гітлером, знаємо. Мільйонові маси, війною, поразкою та економічною кризою вибитих з колії людей, що складаються з декласованої середньої верстви, з робітників без роботи, з інтелігентів без праці, з офіцерів без посади і т. ин. Усі вони властиво йдуть за лозунгом, що його дано в українському прислів'ї: хоч гірше, та ише, — може тоді буде ліпше. Лозунг негативний, але незвичайно могутній для мас в часи стихійної економічної скрути і такої-ж психологічної розпуки. Чи можна з ним створити що-будь, — инша річ, але перемогати з тим можна. Рух гагенкрейцерів начеб-то як раз останнє доводить своїм поступом і зростом. Усього семеро людей стояло за Гітлером, коли він розпочинав свою політичну кар'єру; тепер він має за собою майже п'ятнадцять мільйонів.

На кого спірається Гінденбург? По-перше — на волю тих дев'ятнадцяти мільйонів людей, що поставили його на чолі германської держави. Ці мільйони голосів, що-правда, дали до парламенту лише кілька десятків депутатів, безсумнівно відданих Гінденбургові. Але це не означає, що ті мільйони зрадили самому старому маршалові і що завтра вони голосуватимуть проти нього. По-за тим єсть у Гінденбурга й друга опора: це ті люди й верстви, які zostалися вірними старій германській традиції великої батьківщини з великими вождями на чолі. Вони такі: колишні династії, земельна аристократія, генерали, високі урядовці, промислові магнати й т. ин. Вони втратили часово свої впливи в парламенті, але заховали їх в країні серед суспільства. Сталося це тому, що так звана германська революція була, так мовити, революцією з дозволу начальства. Сам імператор германський і король пруський, що-правда, втік за кордон, де перебуває й зараз, але всі його сини й дорослі внуки, всі численні в Германії династії живуть спокійнісенько у себе вдома, користуючися тим самим майном, яке належало їм ще до революції. Так саме заховала в Германії свою соціальну силу й могутня земельна аристократія, бо германські демократи, республіканці й революціонери на протязі цілого після-воєнного часу не тільки не спромоглися перевести якої-будь земельної реформи (переведеної, між иншим, за цей час в 23 європейських державах), але ще до того вели більш-менш сприятливу для земельних магнатів аграрну політику. Те саме й що-до промислової аристократії, хоч довгий час державою й правили соціал-демократи, але вони ні в чому сили тої аристократії не підтягли.

Усі оті верстви правили Германією до війни, даючи їй вождів політичних, військових, адміністративних і промислових. З революцією вони були усунулися на бік, але за останніх два роки, побачивши, що нові політичні партії й верстви, на їх погляд, правити країною не зміють, бо не мають для того досвіду, ні вождів, знову вийшли на авансцену під протекцією та проводом милого для них, бо старо-германського, маршала Гінденбурга. Єсть у них в Германії й організаційний центр, який працює по-за кулісами, а тому мало відомий по-за межами Германії. Це так званий *Herrenklub*, свого роду «Благородне Собрание», як то звалися в колишній Росії шляхетські клуби. В тому *Herrenklub*'і зібрана зараз шляхетсько-військово-урядово-промислова еліта з цілої Германії, що поставила себе метою відтворити колишню велику Німеччину, взявши від минувшини

все, що в ній було доброго, і додавши до того й де-що доброго і з нової епохи. З того має вийти нова Германія, — яка, ще не ясно, але в кожному разі — не республіканська й не парламентарна.

Маршал Гінденбург інтимно близький тим людям. Уся його нова політика базована на принципах і на тактиці, розроблених тим клубом; з нього ж вийшли фон-Папен і генерал фон-Шлейхер; за посередництвом клубу велися всі, вказані вище пересправи з політичними партіями, ними-же будуть вказані і й дальші кроки що-до урядування великою німецькою землею. Які будуть ті кроки, видно буде вже в вересні, коли відбудеться зустріч нового рейхстагу з новим чи старим президентським кабінетом. Хто саме буде на чолі того кабінету, значіння великого не має, бо від своєї лінії Гінденбург та Herrenklub не відступлять.

Observer.

Хроніка.

З життя української еміграції.

У Франції.

— З життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. За місяць липень і серпень б. р. надійшли пожертви від організації та осіб: 1. NN — 500 фр., 2. Української Громади в Оден-ле-Тіші, збірка на лист ч. 578 — 40 фр. 4. Т-ва б. вояків армії УНР у Франції — 25 фр. 5. Від Є. і В. Прокоповичів — 25 б. Збірка в Шалеті підчас З'їзду Союзу Укр. Емігр. Організації — 106,2. Збірка в читальні Б-ки на покладений лист ч. 567 — 107. 35. 8. Збірка п. К. Штундера на лист ч. 409 — 15 злот. (переслани п. Липовецьким). 9. Через п. Липовецького: від п. Басенка — 10 злот., п. Зарудного — 5 та п. Рибачука — 10 злот. 10. Від Укр. Республікансько-Демократичного Клубу в Празі — 115,25 фр. 11. Збірка в Альгранжі та околицях на лист ч. 583 — 116 фр. 12. Збірка в Гаврі на лист ч. 587 — 25 фр. Разом фр. 1294,40

За той же час надійшли пожертви книгами та іншими матеріалами: 1. Від п. Токаржевського-Карашевича — 3 кн., 2 журнали, 1 зошит мап та 11 малих друків 2. п. Ів. Варнак-Вонархи з Гренобля — 3 кн. 3. Від Редакції «Богословія» — 3 томи Праць Греко-Катол. Академії. 4. п. Мурського з Царгороду — 3 кн. 5. п. М. Шумицького 40 малюнків в фарбах Респіна та Куїнджі. 6. П. Б. Лазаревського 1 пакет з листами його брата. 7. Ред. «Тризуба» — 4 фото. 8. п. Рогатюка — 1 фото. 8. Редакції «Тризуба» — 13 кн. 9. Инж. Ю. Яковлева з Бельгії — 1 кн. та мапа. 10. Инж. Дмитра Савкевича з Ліону — 2 кн. та 1 ч. журн. 11. Инж. В. Філоновича з Праги — 12 кн., 62

чч. журналів, газетні вирізки та 33 малих друки. 12. П. Матієнка з Парижу — 2 кн. 13. Від п. Лагутенка з Парижу — 36 окрчисел журналів. ▶

Бібліотека на місяць вересень зачинена.

— Народа представників православних церков в Парижі, що відбулися 16.VII вирішила, починаючи з жовтня місяця біжучого року, щоб представники всіх церков по черзі прочитали лекції по історії їхніх церков. Таким чином згадане рішення передбачає і прочитання лекцій про українську церкву, її історичну еволюцію і сучасний стан. З огляду на те, що у Парижі серед українських вірних немає спеціалістів по історії нашої церкви, згадану лекцію, очевидно, напише хтось із знаних українських професорів-богословів. Крім лекцій церкви мають улаштувати ще по черзі і урочисті служби, на які будуть запрошуватися вірні других церков. Українська парафія, вбачаючи велику користь у зближенні православних церков, як найенергичніше буде сприяти реалізуванню наміченого нарадою парафій плану.

— Виступ хору Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції. В неділю 14-го серпня місцевість Фор-дю-Буа святкувала своє присіднання до мерії міста Ляньї. З нагоди цього ця місцевість влаштувала на протязі трьох днів 13-15 забави та урочистості, на яких крім місцевого населення були і представники мерії Ляньї, радники муніципальної Ради, представники влади тощо. 14-го відбувся врочистий прийом представників влади і мерії місцевим громадянством і по тому відбувся концертний відділ, в якому взяв участь і хор Т-ва. Виступ цей мав ту користь, що Управі Т-ва, хутр якого як раз

знаходиться в Фор-дю-Буа, дав нагоду нав'язати тісні стосунки з представниками мерії і влади Ляньї, і це може придатися в майбутньому.

Виступ хору, що співав двічі, чергуючися з місцевим духовим оркестром, привітала публіка дуже тепло.

— Життя в Еші (Люксембург). Безробіття панує і тут, зачепило воно і українців; кілька душ без праці вже довший час, решта працює, але 4-5 день на тиждень. Заробітки поганенькі. Злидні відбиваються боляче і на персональному, і на громадському життю. Недавно трапився тут цікавий випадок. Комуністові Цептеличеві якось треба було вибігтися в очах зоаводоуправління, от він і написав до української Місії в Парижі прохання, щоб його перехрестили в українського політичного емігранта. Аж не вийшло, — одержав одмову, але не здався, тай поніс її до дирекції, видаючи все за найліпшу рекомендацію. Дирекція подивилася тай дала для цікавості на переклад. Отут і вияснилося все. Плаче тепер «ячейка» за своїм отаманом, доведеться йому їхати в ССРС.

В Чехословаччині.

— Музей Визвольної Боротьби України. Останніми часами вдалося Музеєві поповнити свої збірки дальшим багатим матеріалом з історії української визвольної боротьби за кордоном. Нові набуття здебільшого докомплектують про проголини в попередніх збірках. Так, наприклад, недавно набути матеріали з діяльності українських театрів по таборах полонених за світової війни дають Музеєві можливість майже повно представити всю діяльність українських артистів та історію українського театру за кордоном аж по сьогоднішній день. Рівно-ж єдина своїми розмірами збірка української преси в Музеї останніми часами добре доповнилася кількома, в даний мент дуже рідкими, виданнями з передвоєнних та військових часів.

Так, наприклад, посідає за раз Музей повний комплект журналу «Kłosy Україńskie», видаваного перед війною в Києві невеликим гуртком «українців польської культури». Журнал цей особливо цікавий своїми знимками пам'яток українського мистецтва.

Та в зв'язку з приростом матеріалу все більше й більше стає необхідно для Музею зміна теперішнього, затісного мешкання на нове, просторіше. Властиво, Музеєві була б уже необхідна власна камениця, але на перешкоді стоїть, як завжди, брак потрібних на те коштів.

— В місяці липні біжучого року поступили до Музею інструменти фізичного кабінету табору українських військових полонених у Раштаті, між иншим чарівний ліхтар, електричні машини та мікроскоп. Вони уявляють собою велику грошеву цінність і являються ілюстрацією солідного поставлення навчання по таборах. Здобув Музей тако-ж пакунок відозв, друкованих в таборівій друкарні і призначених до росповсюдження їх на території російської займанщини (прим., заклик до матросів чорноморської флоти). З матеріалів, що ілюструють сучасне українське життя, варто згадати кілька праць маляра-графіка Машкова (Берлін), подарованих ним останнього часу.

Взагалі, не дивлячись на «огірковий сезон», інвентар Музею стало збільшується швидким темпом.

— Вибери Органів Управління У. Г. А. Дня 30-го чрвня ц. р. в Українській Господарській Академії переведено вибори академічних органів на наступний 1932-33 рік. Обрано на Ректора Академії — проф. Б. Іваницького, на Прокретаря — проф. Л. Бича, на Секретаря Професорської Ради — проф. С. Кюмарецького. По Агрономично-Лісовому Факультету: на на Декана проф. Ір. Шереметинського, на Продекана — проф. В. Чередієва, на в. об. Секретаря — асистента К. Пололка. По Економічно-Кооперативному Фа-

культету: на Декана — доц. Добриловського, на Прорекана — доц. Бочковського, на Секретаря — лектора Сапіцького. По Інженерному Факультету: на Декана — доц. В. Іваниса, на Прорекана — доц. В. Лисянського, на Секретаря — асист. В. Кучеренка.

— Академія в пам'яті 15-літньої річниці існування Української Армії. 16. VII п. р. відбулась у Празі святочна академія, присвячена 15-літтю існування нашої Армії. Не дивлячись на те, що через літню пору багато наших людей виїхало з Праги на села, на академію зібралась досить значна кількість гостей. Академію цю улаштовували спільно всі наші військові організації в Празі, а тому і серед присутніх помітно представників самих різнорідних політичних напрямків та партій. З військових організацій взяли участь: Українське Військове Наукове Товариство, Спілька Українських Військових Інвалідів в ЧСР, Товариство Бувших Старшин Армії УНР, Товариство Запорожців, Клуб Бувших Старшин та Український Національний Військовий Союз. Така єдність наших військових кол викликала надію, що й у майбутній боротьбі за наше визволення вони стануть поруч, об'єднані однією метою — здобути самостійність України.

Салю, в якій відбулась академія, було прикрашено національним прапором з золотим трузубом на ньому та портретами б. п. Головного Отамана військ УНР С. Петлюри та генерала Юнакова. Відкрив академію бувший главнокомандуючий Армії УНР генерал М. Омелянович-Павленко. Він, згадавши кількома словами минулу нашу збройну боротьбу, запропонував вшанувати вставанням пам'яті Головного Отамана С. Петлюри і всіх полеглих воєнків.

Підполковник В. Прохода в короткому рефераті «15 літ Української Армії» подав історію нашої боротьби, нагадуючи про визначніші моменти з часів утворення та життя нашої Армії. Згадав про військові з'їзди, що перші, ще в

1917 році, зрозуміли необхідність організації для забезпечення української волі літньої збройної сили — Армії. Згадав проте незрозуміння, яке воєнки зустрічали спочатку в ширших керуючих колах та в колах нашого громадянства. А потім про нашу збройну боротьбу, під час якої наша молода Армія, але міцна духом мусила воювати відразу на кількох фронтах не лише з живим ворогом, але й з — тифом.

Закінчив свій реферат підполк. В. Прохода, висловивши надії, що як в минулому воєнки не звертали уваги на ту чи іншу форму державну, яка звичайно висувалась обставинами, а боролись за самостійність України, так і в майбутньому вони зуміють відкинути партійні і політичні роздори і прагнути до досягнення одного ідеалу — незалежності нашого народу та його волі і для того всі знову об'єднуються в одно ціле. Докладчик вже й тепер спостерігає психологічні підстави для такого об'єднання і вірить, що вже не далеко той час, коли таке об'єднання стане фактом.

Генерал В. Петрів тепло згадав минуле та вірить, що за 15 років існування нашої армії — період короткий, але повний тяжкої боротьби — наші воєнки прибули не лише сиве волосся, але й досвід, потрібний їм для майбутньої боротьби і який їх доведе до всім спільного ідеалу самостійної України. X. H.

— Святкування ювілею гетьмана Ів. Мазепи у Ржевніцях. Заходами Т-ва «Українська Рідна Школа в ЧСР» та Української Спільки ім. гетьмана Мазепи улаштовано було дня 27 червня ц. р. у м. Ржевніцях урочисту академію з нагоди 300-х роковин народження гетьмана Івана Мазепи. Академію відкрив голова «Рідної Школи» доц. Лисянський, який по своїм вступним слові привітав прибувшого з Праги для зачитання святочного реферату професора Д. Дорошенка. У змістовнім майже 2-годиннім викладі, який аудиторія вислухала з неослабною ува-

ною, проф. Дорошенко майстер-го розгорнув історичний фільм державницьких змагань України перед трьома століттями, яскраво накресливши на тлі цих змагань головну дієву постать гетьмана Івана Мазепи. Переповідуючи обставини Полтавського бою референт досить докладно зупинився на аналізі стратегічних та тактичних моментів цієї історичної воєнної операції. Змістовність та викінченність викладу знайшла відповідну оцінку у присутньої авдиторії, яка нагородила проф. Дорошенка довгими оплесками.

Після декількох літературно-вокальних виступів, що їх виконали учні місцевої української гімназії, свято закінчено співом національного гімна.

У Польщі

— З життя [Союзу Українок - Емігранток в Польщі]. В неділю 22 травня с. р. відбулися перші сходини членів Союзу з новообраною Управою на чолі. Цим разом реферат зачитала запрошена полька, п. Юшкевичева, котра ціле життя своє провела в Японії, а останній час — в Шанхаю. Читала вона про японську жінку.

По закінченню цієї точки програму голова пані Марія Лівичка звернулася з сердечною промовою до присутньої на сходах п. д-р Василевської-Мироновичевої, дякувала їй за щире, безінтересовану працю на курсах сестер жалібниць при Союзі і доручила їй в імені Союзу подарунок на спогад співпраці з нами.

Справоздання Міжорганізаційного Комітету в справі допомоги безробітним українським політичним емігрантам Польщі (протягом часу з 30 жовтня 1931 року по 30 червня 1932 року).

У зв'язку з сучасною тяжкою економічною кризою, що надзвичайно боляче відбилася на матеріальному становищі української політичної еміграції, Головна Управа УЦК в Польщі скликала 21 жовтня 1931 року представників усіх українських еміграційних ор-

ганізацій Варшави, щоб обговорити можливість та план допомогової акції в цій справі.

На цих зборах вирішено було організувати Міжорганізаційний Комітет допомоги безробітним українським політичним емігрантам у Польщі.

30-го жовтня 1931 року відбулися організаційні збори цього Комітету, причім на голову його було обрано п. М. Лівичку, на заступника голови проф. Шовгенова, на члена управи п. К. Безручкову, на члена-скарбника п. П. Руткевича й на члена-секретаря п. Г. Лазаревського.

П. Руткевич помер 7-го листопада 1931 року, й на члена-скарбника було обрано полковника М. Садовського, делегата УЦК.

У зв'язку з тим, що в листопаді ж 1931 року в Варшаві було організовано під головуванням мітрополита Варшавського Тимчасовий Церковно-Громадський Комітет в справі допомоги безробітним православним м. Варшави, Міжорганізаційний Комітет вирішив не провадити в цій справі окремої, рівнобійної роботи, а зкоординувати її з роботою Т. Ц. Г. Комітету, делегувавши туди своїх представників: на заступника голови доктора А. Лукашевича, на члена управи полковника М. Садовського й на члена-секретаря п. Г. Лазаревського й передавши в такий спосіб цьому Комітетові обслуговування безробітних українських політичних емігрантів у Варшаві, а на себя поклавши обслуговування їх по-за Варшавою.

Щоб підсилити кошти цього Т. Ц. Г. Комітету Міжорганізаційний Комітет улаштував в Варшаві 6-го березня 1932 року «концерт української пісні», й зібрані гроші в сумі 1381 злотих передав Т. Ц. Г. К.

З 1 січня по 1 липня 1932 року з Т. Ц. Г. К., крім хліба та інших продуктів, було видано для українських безробітних політичних емігрантів грошевих допомог разом на суму 1917 злотих.

Для того-ж, щоб утворити грошевий фонд для допомоги безробітним по-за Варшавою, Міжор-

ганізаційний Комітет звернувся з відозвами про пожертви й вживав усх заходів, щоб роздбути кошти для своєї роботи.

Кошти вступали:

Прибуток від концерту українського хору ім. Лисенка 100 зол. Від Союзу Українок-Емігранток у Польщі — 50 зол. Від проф. Фещенка-Чопівського — 25 зол. Від Головного Отамана — 25 зол., Від протопресвітера Пашевського — 5 зол., Від п. Богуня і п. М. Гловацької — 13 зол. Від Українського Клубу в Варшаві — 14 зол. Прибуток від улаштованої лотереї 155,50 зол. Від інж. Плюща — 10 зол. Зібрано на академії в пам'ять Шевченка — 80,59 зол. Від п. Тищенка — 50 зол. Від п. п. О і М. Рибачуків — 10 зол. Від п. М. Мироновича — 3 зол. Від п. М. Смовського — 5 зол. Від п. П. Білінського — 2 зол. Від п. В. Червиського — 10 зол. Від п. І. Литвиненка — 5 зол. Від п. Я. Маркевича — 3 зол. Від п. М. Крата — 5 зол. Від архимандрита Полікарпа — 5 зол. Від пан-отця Губи — 10,20 зол. Від п. Зброжек — 11 зол. Від сотника Самутіна — 5 зол. Від п. Машина — 10 зол. Зібрано добровільних даток на викладі п. Г. Лазаревського — 42,70 зол. Від п. Ковалевської — 10 зол. З лотереї, на якій було розиграно ляльку, що її пожертвувала п. Кукольська, — 45 зол., а разом 719,99 зол. Грошевих допомог протягом звітного періоду видано на суму 565 зол., різних видатків було на суму — 75 зол., залишається в касі — 69,99 зол.

Крім того були пожертви і річачами, підполковник Силенко пожертвував килим, вартістю в 65 зол.

Протягом звітного періоду відбулося 22 засідання Комітету, на яких було обговорено 88 питань.

Міжорганізаційний Комітет уважає за свій прийсний обов'язок висловити найширшу подяку всім, хто за важких часів прийшов на допомогу безробітнім, але за свій же обов'язок уважає гаряче просити й на далі не забувати за важке становище безробітніх українських емігрантів у Польщі, домо-

гаючи їм, чим тільки хто має змогу. Пожертви грішми та річачами слід надсилати на адресу Варшава, вул. Яна Дантшика, 14 п. К. Безручкової.

Голова Комітету

М. Лвицька.

Секретар Ш. Лазаревський.

З Далекого Сходу.

Місцевими українцями засновано в Харбїні «Українське Пресове Бюро», що ставить своїм завданням знайомити чужинців з українською справою, а також поширювати різні інформації про Україну. Рівночасно має на меті знайомити українську пресу з положенням на Далекому Сході. Просимо всі українські газети та журнали нав'язати з нами зв'язок та обмін інформаціями.

Адреса: Українське Пресове Бюро, Р. О. Вох 87, Харбїн, Манджурія, Азія.

— Українське Прес-Бюро в Харбїні, було засновано для ознайомлення чужинців з сучасним положенням української визвольної боротьби, а також з історією і іншими здобутками нації. Ця інформація в останніх часах особливо для нас тут на Далекому Сході потрібна, а тому Бюро звертається до всіх з великим проханням підтримати в цій тяжкій роботі.

Нам потрібні різні українські видання, котрі ми могли би безплатно розповсюджувати серед чужинців Далекого Сходу і тим освідомлювати їх про те, що уявляє собою українська нація і до чого вона прагне, рівночасно даючи інформації про б'жуче наше життя.

В першу чергу потрібна інформація на англійській мові, а потім уже на інших мовах. За все, що буде надіслано, шлемо ширю подяку.

Адреси: «Листи з Далекого Сходу», редакція Р. О. Вох 25, Харбїн, Манджурія.

«Українське Прес-Бюро» Р. О. Вох 87, Харбїн, Манджурія, Азія.

— Боротьба з комуністичним урядом. Уряд Манджурії оповістив, що в майбутньому буде вестись повна боротьба з комуністичними ідеями і ніяка анти-державна робота не буде дозволятися, а тому і на посади на х'єнсько-східній залізниці, що фактично належить Манджурії та совітам, не буде більше службовців, що виконують якісь політично-комуністичні завдання. Тільки ділова чисто робота буде провадитись тут.

— Визволення українського будинку. Український Національний Громадський Комітет веде активну працю по визволенню будинку в три поверхи, що був власністю Українського Клубу м. Харбін і був в свій час конфіскований місцевою владою зовсім незаконно. Тепер вбляться всі заходи до його повернення. Недавно представники комітету побували у голови м. Харбін п. Бао Гуань-Чжень, котрий їх вислухав дуже поважно і обіцяв допомогти в цій справі.

— Лекція п. О. Райтер. В понеділок 6-го червня відбулась лекція п. О. Рейтер на тему «Національні і етнографічні риси українського народу». Лекція була улаштована харбінським товариством сходознавства, що працює при «Господа Польська» На лекції було дуже багато народу і вона пройшла дуже добре.

«УКБ Д.С»

Некрологи

— Управа Т-ва б. вояків Армії УНР з великим сумом повідомляє про смерть наступних вояків Армії УНР:

Сотника Зубіка Василя. Небіжчик народився в м. Києві в 1897 році. Скінчив гімназію в м. Радоміслі, після чого вступив на юридичний факультет Київського Університету Св. Володимира. В 17 році, покликаний на військову службу, вступає в 2 Петергофську школу прапорщиків, яку скінчив 1 травня 1917 року. В Українську Армію вступив в

1919 році та перебував в 2 технічно-залізничному полку, 6 запасній бригаді та 4 Київській дивізії, партизанському відділі полк. Палія, та в Зимовому поході. Ранений в праву руку та підчас партизанщини відморозив ноги..

Сотник Зубік довгий час працював на металургічному заводі в м. Кнютанжі, тамже захворів на сухоти та вмер 11 липня 1932 року. Поховано його на кладовищу в м. Альгранж, де вже на віки спочивають кілька наших вояків.

Члена Військового Т-ва Підхорунжого Окремої кінної сотні Запорожської дивізії Струмило Якіма. Небіжчик народився в 1896 році на Київщині в Канівському повіті. Вмер від сухот та поховано його на кладовищу в Нансі. Nancy, Cimetière Sud-12053. Carreau M.

Члена Військового Т-ва Поручника Кушніра Леоніда 2 Волинської дивізії Народився в 1896 році на Херсонщині в Ананіївському повіті. Скінчив Олександрівську учительську семінарію. Вже довгий час був хворий на сухоти та після довгих страждань вмер в шпиталю м. Ля Тронш, де і поховано зого на місцевому кладовищу.

Вічна пам'ять славним борцям за волю України.

Примітка. Управа Т-ва в повідомленнях про смерть вояків прохає зазначити точно місце і номер могили похованих.

Підхорунжий Яким Маркович
Стромило.

волею Божею по тяжких муках, помер від туберкульозу в шпиталю Williamin. Nancy. Смерть наступила в суботу 9-го липня о 9 год. ранку. Поховано небіжчика у неділю 10-го липня на шпитальному цвинтарі (Cimetière Sud-120 53. Carreau M.). На похороні був присутнім зв'язковий Т-ва був. вояків п. Черкаський, який в цей день на прохання Управи Омек. Філії був в Нансі. Покійний народився на Київщині в 1896 році. Підчас світової війни з середини 1915 року перебував у

складі рос. армії. За відзначення в боях нагороджений хрестом св. Георгія та підвищений до ранги підхорунжого. По розвалі рос. армії вступив до Гайдамацького Кошу і брав участь в боях на вулицях м. Київ. По зформуванні корпусу С. С. вступив до нього. Після Любарської катастрофи, хоч і хворий на т.ф, вступив до Запорожців (Крилівська сотня), з якими і залишився до кінця війни. За участь у Зимовому Поході був нагороджений Залізним Хрестом. В 1924 році переїхав до Франції: працював на металург. фабриках в Ромба та Аль. В кінці червня 1930 р. з-за хвороби залишив працю і жив на допомогу Громади м. Аль. В кінці червня 1931 р. був улаштований п. Головою Т-ва Запорожців на легку працю на фермі хор. Дубового. Через те, що морське повітря погано впливало на хворі легені, небіжчик переїхав до Омекуру, де жив на допомогу Філії Т-ва та місцевої Громади. В кінці жовтня Філія через п. Черкаського заходами генерала О. Удовиченка, улаштувала Я. Стромилу до шпиталю в Нансі і підтримувала з ним зв'язок, надсилаючи йому щомісячно невелику допомогу грошми. Лікування не дало наслідків і прийшла смерть. У листах до Голови Омек. Філії небіжчик писав, що надіється вилужити, повернутися на Україну, що йому сумно лежати серед чужих людей, що він вірить в незалежну Україну. Вічна пам'ять, вічна слава запорожцеві!

З чужої преси.

Совітський Союз і незалежність України. *La Tribuna*. Roma. 26. VI. 1932.

Декрет, виданий недавно урядом совітських республік і згідно якому значно змінюється актуальна система колхозів тим, що хліборобам надається право продавати частину їх продукції на вільному ринкові (декрет виданий під претекстом зменшити недостачу продуктів по містах, а його видано в дійсності, щоб зменшити

ворожнечу і упертий бойкот села по відношенні до міста) не мав в дійсності наслідків, на які надіявся московський уряд. І то з двох причин.

Перша є обва селянства виявити свої запаси перед можливими репресатіями уряду за їх попереднє переховання, а друга є ворожнеча України до центрального московського уряду. Ворожнеча, проти якої були безсилні спеціальні пресгабандисти, що були послані на села з метою переконати українських селян, що вільний торг є реформа довготривала і серйозна.

Глуха боротьба, яка все ведеться по-між центральним урядом і Україною, яка все вимагає права на незалежність, може бути легко зрозуміла, як що ми кинемо оком на цифри, які московський уряд опублікував в зв'язку з урожаєм 1931 року. І дійсно, в той час, як вся решта частин союзу віддала урядовим збірникам 86 відсотків кількості продуктів, призначених для кожної, Україна дала заледве 35 відсотків, не вважаючи на репресії.

Розбудження українського націоналізму, почуття, дивно сказати, поділеного і українськими комуністами, які багато разів не корилися приказам уряду Сталіна, залежить в дійсності від централістичної системи, відновленої цими останніми часами правителями Росії.

В 1917 році, коли комуністи приходили до влади, совіти створили, окрім Центрального Виконавчого Комітету (від парламенту) шей Виконавчий Комітет Національностей, з осідком у Москві, якого права були як не більші, то принаймні рівні правам першого Комітету. Право уживання власної мови було дано громадянам кожної республіки Союзу одночасно з правом мати власне військо і власних міністрів по фінансах та справах внутрішніх. Але все це було потроху відкликано Москвою. Це відкликання і послужило причиною поновного збудження українського націоналізму, який був ще збільшений переслідуванням Москвою націо-

нальної української церкви, яка відродилася і стала незалежною після упадку царату. Зараз лишилося лише до 2000 українських священників, що відправляють службу Божу потайки з підтримкою українських націоналістів.

Московський уряд не мусить забувати, що коли большевики брали владу, вони оголосили, що кожна нація може розпоряджатися своєю долею, як то було ще заявлено Леніним на конгресі соціал-демократів у Кракові у 1913 р. Параграф третій совітської конституції передбачає тако-ж, що кожна республіка може відділитися від союзу на підставі простої заяви про відділення. Цей пункт є нині цілковито забутий московським урядом, але українці його добре пам'ятають і твердо стоять на тому, що в принципі їх країна має повне право на незалежність.

Натурально, що Москва не дивиться прихильним оком на цей національний рух в краю, дуже багатому на збіжжя, на худобу і на мінерали і який становить для совітського союзу невичерпане джерело для експорту за-кордон. Продукція України в минулому році становила: збіжжя 22 мільйони тон, цукру 1.692.000 тон, а чавуну 78 відсотків продукції цілої Росії та антрациту 98 відсотків цілої продукції. Марганцу, правда гіршої якості, вона випродукувала 1.000.000 тон.

Ця важність України була широко визнана авторами п'ятилітнього плану, коли вони заявили, що будучий добробут союзу залежить від інтенсифікації української агрікультури та від індустріалізації України.

Щоби мати поняття про цінність, яку має український експорт, пригадаємо, що під час перших 6 місяців 1918 року (коли Україна була під гетьманом) вона виэкспортувала збіжжя, спирту цукру на загальну суму 81 мільйон фунтів стерлінгів.

Таким чином, ми легко зрозуміємо, що московський уряд старається зробити все можливе для того, щоб зменшити недовір'я та ворожнечу українців, ідучи навіть

до того, що дозволя їм вільний торг.

Але українці все незадоволені актуальним станом річей, а головне тому, що цілі московської політики є діаметрально протилежні тим, за якими би хтіла йти Україна. Вона би хтіла зблизитися з західними державами, тоді як бажання Росії тягнуть її в напрямку до Азії і до Далекого Сходу. Діяльність москалів у Монголії та останні події в Хинах та в Манджурії тільки підтверджують той інтерес, що має Москва в Азії. Так само ще Ленін з тих самих мотивів звелів перенести столицю з Петербургу до Москви, яка по традиції та історії є чисто азійським містом.

Як що врешті Україна зможе відділитися від Росії, це буде фактом, який матиме далекойдучі наслідки політичні, так і економічні для цілої Європи. Але відкриття величезного українського ринку буде мати особливо велике значіння для тих націй, які стремлять до поширення своєї комерції у Східній Європі.

* * *

Стаття є цікава з того погляду, що вона з'явилася в «Трибуні», яка є органом Міністерства Закордонних Справ і директором якої є посол Гаїда, перший співробітник Мусоліні у питаннях східньої політики. Досі «Трибуна», не висловлюючися вороже що-до українського питання, все-ж здебільшого його замовчувала і це в перший раз, що вона його поставила в зв'язку з інтересами Італії.

Треба бути вдячним аг. «Офінор», яке подало до нашої відомости переклад цієї цікавої статті.

* * *

Здається, ні одна з сучасних європейських держав не уявляє з себе такого контрасту з совітами, як Чехословаччина, де культурний й економічний розвиток життя неупинно йде вперед, де порядок і планомірність панують в людських взаємовідносинах. А

проте в Чехословаччині є й досі багато прихильників совієтського ладу, є багато віруючих в те, що большевики будують нове життя, і що тільки совієтськими шляхами людство дійде до щастя. Колиш до таких прихильників перебудови соціального життя совітами належав і популярний в ЧСР проф. Д-р Славік, відомий приятель українського національного руху, що чекав великих наслідків від праці совієтських заправил. Д-р Славік давно вже знайомий з совітами, він кілька разів там був і по своїх відвідинах совітів кілька разів уже робив доклади про стан річей в цій загадковій для Європи країні. До його авторитетного голосу прислухається з цікавістю громадянство і на його докладах публіка вщерть заповнює помешкання.

В 1929 році д-р Славік, на запрошення жіночого Т-ва Ліги миру й свободи виступав з докладом про стан річей в совітах. Віра його в успіх большевицького справи не була вже тоді така певна, як раніше. Він радив усім чекати й спостерігати, що й як вийде з того большевицького експерименту, який большевики проробляють над народами б. Росії, подібного до того, як в спокої чекає учений природознавець результатів од своїх експериментів над живими жабами. В 1930 р. д-р Славік в своїому публічному докладі вже казав, що від п'ятилітки нема чого доброго чекати. А у викладі з початку 1932 р., що був реферований в ч. 11 «Тризуба» за 1932 р., Славік уже називав большевицьку владу деспотичною диктатурою, що заступила деспотизм царизму, і позитивного в большевиках бачив лише те, що, хоч і примусово, а все-ж ніби вони вчать селян працювати, примушуючи до виконання акордових праць.

І нарешті, після своєї останньої подорожі до совітів на початку біжучого літа д-р Славік, як реферус чеський часопис Narodni Politika, висловлюється вже так: Цілими роками робітникам було обіцяно кращих засобів до життя й у більшій кількості, було обіцяно більше їжі, доклина, одєжі,

взуття, меблів, помешкань. А проте з тих обіцянок нічого немає. Найбільші російські міста в страшний нужді. А надалі загрожує ще більша біда. Земля оброблена зле. До того-ж великі земельні площі, що ще в 1927 році були засіяні, він бачив тепер необробленими. Бачив він величезні лани під бур'яками, що позаростали як джунглі. Більшість бур'яків навіть в початку червня не була ще обсапана. Жито рідке й низьке (навіть на українській черноземлі). Всі міста, в котрих побував д-р Славік, уявляють собою просто класичну картину того, як влада зуміла виссати громадянство та взяти у нього все, що малосся, ніби то на будування промислу. В 1927 році по російських містах ще можна було бачити якийсь крам, хоча б і жалюгідної якості. Нині-ж по крамницях буквально нічого нема, окрім хіба горілки, але й вона неймовірно подорожчала. На прикінці своєї статті д-р Славік каже, що коли-б подібний брак усіх засобів до існування запанував би у Празі хоч на кілька днів, то чеські міністри були б побиті, а міська рада була б вивішана на ліхтарях.

«То знаменні слова»,—додає від себе газета «Narodni Politika»,—«особливо, коли ми їх чуємо від д-ра Славіка».

З. М.

Бібліографія

— George Soulié de Morand.— «Histoire de la Chine de l'antiquité jusqu'en 1929». Payot, Paris 1929. ст. 504.

Вихід цієї надзвичайно інтересної книги пройшов непомітно, хоч ім'я автора і події мусіли б зацікавити нею широкі кола політиків в Європі не лише своїм науково-історичним розмахом, але й кінцевим уступом, що-до аналізу цілого комплексу далеко-східних подій.

Для українського ширшого читача в ній цікавий кінець, де автор пояснює характер китайської «революції» і характеризує боротьбу

політик російської, японської і китайської за впливи.

Ясність викладу книжки і її жива судильність роблять її переклад на українську мову хоча б в скороченому вигляді вельми пожаданим.

Листи до редакції.

1

З великою приємністю даємо місце листу до редакції польської університетської молоді, згурпованої в орієнтальні організації, висловлюючи побажання, щоб їм пощастило в їх діяльності здійснити ті благородні ідеї визволення народів, які їх одушевляють.

Варшава І. 8. 1932.

Редакція «Тризуб»

42, Рю Данфер Рошера.
Париж 5-е.

Делєгати Орієнтальних Організацій польського студентства Варшави, Вільна, Кракова, Львова і Познані, зібрані на першому конгресі згаданих організацій 15 і 16 травня 1932 року, однодушно ухвалили таку резолюцію:

«Польська університетська молодь, згурпована в орієнтальні організації польських студентів, висловлює її дружні і братні почуття на адресу цілого визвольного руху народів Азербейджану, Криму, Грузії, Горців Кавказу, Ідель-Уралу, Козацьких країв, Білорусі, Туркестану і України.

Польський народ, пригнічений аж до великої війни, відвоював свою незалежність завдяки генію свого вождя Йосифа Пілсудського і героїзму своїх вояків. Бойці за свободу є живі приклади відданої любови до батьківщини і обов'язку боротися за свою незалежність.

Тому то польська молодь добре розуміє визвольні рухи других народів, визнає почуття єдності долі своєї батьківщини з народами ще уярмленими і передбачає плани захисту як проти російського імперіялізму, так і проти других агресивних сил, що загрожують Польщі і утискають інші народи».

Загальні збори ставлять в

обов'язок президії Конгресу повідомити про ці слова всі прометеївські центри, комітети, організації і редакції часописів визвольного напрямку в Польщі і за кордоном.

Передаючи вам цю резолюцію, ми бажаємо вам, дорогі друзі, успіху і перемоги у боротьбі за вашу незалежність і висловлюємо нашу гарячу надію що-до здійснення прометеївської ідеї.

В. Бончковський (—)

Голова конгресу.

Секретар Конгресу
(підпис не читкий)

II.

Лист до редакції

До ВШ Пана редактора тижневика «Тризуб»,

ВШПане редакторе,

Знайшовши в час мого перебування в Парижі без роботи саме тепле відношення до мене як з боку Вашої редакції, так і з боку Генеральної Ради Союзу і Військового Товариства, прохаю не відмовити прийняти вирази моєї подяки, а рівно-ж висловити її на сторінках Вашого часопису Генеральній Раді і Т-ву Вояків.

З правдивою пошаною до Вас
Павлюк Филімон (—)
Корбегем (Па де Кале).

Справоздання

з діяльності Громади Студентів при Українській Господарській Академії в м. Подєбрадах ЧСР за період від 1929 р. по 20-го квітня 1932 року.

Прибутки: 1. Членські внески за цей період — Кч. 17986.88. 2. Ріжні поступлення — Кч. 1227.00. Разом на прибутку — Кч. 19213.88.

Видатки: 1. Цесусові — Кч. 2587.30. 2. Благод.-Допом. К-ту при У. Г. А. — Кч. 4012.00. 3. Культурна справа — Кч. 2010.35. 4. Допомога ріжним особам та установам — Кч. 1448.80. 5. Комітетові по вшануванні пам'яті С. В. Петлюри — 512.00. 6. Ріжні видатки: кореспонденція, канцелярія, платня Управи, репрезента-

ція та інші — Кч. 8643.43. Разом на видатку — Кч. 19213.88. За весь період існування Громади Студентів при Українській Господ. Академії студентами-стипендіатами було внесено до Благод.-Допомог. Комітету при У.Г.А на користь немаєтним студентам Академії Кч. — 15086.40.

За Управу, Ліквідаційна Комісія Громади Студентів: інж. Тузів М., інж. Сімяник С., інж. Синільник М.

З в і т

Ліквідаційної Комісії Громади Студентів при УГА в м. Подєбрадах ЧСР.

П р и б у т о к : 1. Сальдо на 20.IV.1932 р. — Кч. 135.43. 2. Членські внески зі стипен. за квітень б. р. Кч. 136.00. 3. Теж від студен.-недопомогців за квітень б. р. — Кч. 105.00. 4. Повернуто аванс бувшого Голови Громади — Кч. 196.00. 5. Те-ж Скарбника Громади — Кч. 140.00. 6. За продані шафу та скриньку — Кч. 25.00. 7. За продані книжки — Кч. 15.00. Разом на прибутку — Кч. 725.43.

В и д а т о к : 1. Бібл. С. В. Петлюри в Парижі — Кч. 100.00. 2. Гром.-Допом. К-ту в Букарешті на збігців з України — Кч.

50.00. 3. Союзіві Українських Сокильськ. Організ. в ЧСР — Кч. 150.00. 4. ЦЕСУСОВІ оплаткування — Кч. 105.00. 5. Нагорода був. Управі Гром. Студ. згідно ухвали Заг. Зборів — Кч 200.00. 6. За оголошення про ліквідацію — Кч. 52.00. 7. Був. Секретареві по рахунках — Кч. 28.00. 8. По підписному листу на бібл. ім. С. Петлюри — Кч. 10.00. 9. Видатки зв'язані з ліквідацією Гром.Студен. по рахунках інж.Сімяника — Кч. 45.00. 10. За часопис «Нар. Політика» — Кч. 11.50. 11. Списано по скарбниці згідно ухвали Ліквід. Комісії — Кч. 00.03. Разом на видатку — Кч. 725.43.

Згідно статуту був. Громади Студентів при УГА весь архив переданий до Української Господ. Академії з проханням, щоб цей архив був пересланий до Бібліотеки ім. С. В. Петлюри в Парижі (Постанова Заг. Зборів).

Ліквідаційна Комісія цим доводить до відома був. членів Громади Студентів, що по виконанню своїх обов'язків, з дня 1-го липня 1932 року припинила свою діяльність. Ліквід. Комісія — інж. Тузів, Сімяник, Синільник.

Зміст.

Париж, неділя, 28 серпня 1932 року — ст. 2. * * * — ст. 2. * * * — ст. 3. Ст. Сірополко. Музей Визвольної Боротьби України — ст. 4. Давній. Літературні спостереження, XXXIV — ст. 7. V-ліття Т-ва б. воєнків Армії УНР у Франції — ст. 12. Ст. Сірополко. «Легковажний вчинок» — ст. 14. І. Заташанський. З старих книжок — ст. 17. Дм. Геродот. Плекання добрих традицій — ст. 18. Лист з Далекого Сходу — ст. 23. Лист зо Львова — ст. 25. Х. К. — Українці на ІХ весокольському злеті в Празі — ст. 27. О. С. Українські пластуни на югослов'янському Джемборі в Загребі — ст. 30. В. С. З життя й політики — ст. 31. З міжнароднього життя — ст. 33. Хроніка. З життя української еміграції: У Франції — ст. 38. В Чехословаччині — ст. 39. В Польщі — ст. 41. З Далекого Сходу — ст. 42. Некрологи — ст. 43. З чужої преси — 44. Бібліографія — ст. 46.

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Педагог — Комітет.

Адміністратор: **Іл. Косеню**

Le Gérant: M-me Perdizet.